

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Problematika svobodné žurnalistiky v regionu Blízkého
východu**

Největší kauzy současnosti

Bc. Jana Gröschlová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

**Problematika svobodné žurnalistiky v regionu Blízkého
východu**

Největší kauzy současnosti

Bc. Jana Gröschlová

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Sobotková, Ph. D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených zdrojů a literatury.

Plzeň, květen 2020

.....

Obsah

1 Úvod	1
1.1 Cíle diplomové práce	3
1.2 Metodologie a transkripce	4
2 Problematika svobodné žurnalistiky	6
2.1 Mezinárodní smlouvy a dohody zaručující svobodu médií	6
2.1.1 Universal Declaration of Human Rights (UDHR).....	7
2.1.2 International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR).....	7
2.1.3 African Charter on Human and People's Rights (ACHPR).....	7
2.1.4 Joint Declaration on Crimes against Freedom of Expression	8
2.1.5 Další mezinárodní smlouvy.....	8
2.2 Organizace zabývající se ochranou svobodné žurnalistiky a mapováním případů jejího potlačování	8
2.2.1 Komise pro ochranu novinářů	9
2.2.2 Reportéři bez hranic	9
2.2.3 Amnesty International.....	11
2.2.4 International Media Support.....	11
2.3 Prostředky pro omezování svobody médií	12
2.4 Prevence a ochrana svobody médií	13
2.5 Vyšetřování zločinů proti svobodě projevu a náhrada škod	14
2.6 Shrnutí	15
3 Žurnalistika v Turecku.....	16
3.1 Svoboda tisku v Turecku	17
3.2 Mehmet Baransu – Sledgehammer Plot.....	18
3.3 Can Dündar a Erdem Gül – Odhalení utajeného transportu zbraní do Sýrie	20
3.4 Pelin Ünker – Kauza Paradise Papers	24
3.5 Shrnutí	26
4 Žurnalistika v Egyptě.....	27
4.1 Svoboda tisku v Egyptě	28
4.2 Mahmúd Abú Zajd – Zachycení protestů v Egyptě r. 2013	29
4.3 Mahmúd Hussajn – Novinář al-Džazíry vězněný bez soudu	31
4.4 Egyptian Journalists Syndicate (EJS).....	33
4.5 Shrnutí	36
5 Žurnalistika v Saúdské Arábii	37

5.1 Svoboda tisku v Saúdské Arábii	37
5.2 Vražda Džamála Chášukdžího	38
5.2.1 Články Džamála Chášukdžího	42
5.2.2 Reakce světa na vraždu Džamála Chášukdžího	43
5.3 Shrnutí	43
6 Další případy útlaku novinářů na Blízkém východě.....	45
6.1 Sýrie: Tal al-Mallúhi	45
6.2 Sýrie: Akram Raslán	46
6.3 Tunisko: Legislativní změny po Arabském jaru 2011	46
6.4 Alžírsko: Abd al-Samí' Abd al-Haj	47
6.5 Kuvajt: Rašíd Sálíh al-Anzí a Ajjad al-Harbí	47
6.6 Irák: Tha'er al-Alí	48
6.7 Jemen: Novináři ve válečném konfliktu	48
6.8 Írán: Sa'íd Burhídár	49
6.9 Tunisko: Muhammad Na'ím Hadž Mansúr	49
6.10 Bahrajn: Fajsal Hajját	50
6.11 Maroko: Hamid al-Mahdawí	50
6.12 Maroko: Tawfik Bu'šrín	50
6.13 Tunisko: Mathieu Galtier a Nadim Bouamoud	51
6.14 Bahrajn: Hassan Qambar	51
6.15 Libanon: Abd al-Háfiz al-Hulání	52
6.16 Alžírsko: Sufján Merakší	52
6.17 Írán: Rúholláh Zam	53
6.18 Írán: Muhammad Mosa'id	53
6.19 Palestina: Jásir Abú Adhara	53
6.20 Jordánsko: Hiba Abú Taha	54
6.21 Shrnutí	54
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů.....	63
Resumé.....	91

1 Úvod

Již ve starověkém Řecku a Římě bylo právo na svobodné vyjadřování součástí demokratického systému těchto států, a svoboda slova či nezávislost médií patří i dnes mezi významné znaky demokracie.¹ Svoboda tisku a dalších médií pak znamená především jejich fungování bez zásahů státu,² nicméně s rostoucím vlivem sdělovacích prostředků na společnost se politické systémy v každém typu státního zřízení a v mnoha zemích snaží tuto svobodu potlačovat.

Ačkoli je svoboda tisku a vyjadřování, stejně jako právo na informace, považována za základní lidské právo, pozornost, která je tomuto jevu věnovaná, resp. případům porušování těchto práv, není podle mého názoru dostatečná. Doufám tedy, že tato práce přispěje k napravení této situace.

Diplomová práce se zabývá problematikou svobodné žurnalistiky na Blízkém východě s ohledem na největší kauzy, které jsou v současné době s touto otázkou spojeny. Cílem je popsat aktuální situaci novinářů ve vybraných zemích a zmapovat nejznámější případy potlačování svobody tisku a útlaku novinářů v těchto státech.

Téma jsem si zvolila především proto, že svobodu tisku a médií považuji za jedny z naprosto základních práv člověka a neodmyslitelné součásti demokracie a hodnot, které se k ní pojí. Svoboda vyjadřování je základem pro existenci a fungování mnoha dalších lidských práv a svobod. Informovanost obyvatel států je nezbytná mimo jiné především pro jejich politické rozhodování a je základem k volbě demokratických stran a politiků a nepodléhání manipulacím. Nezávislá média často informují o kauzách a problémech, které by jinak vládní moc či jiné další autority státu držely v tajnosti.

Důležité je také uvědomit si, že tisk a další zpravodajská média nejsou jedinými oblastmi, kterých se svoboda projevu dotýká. Toto právo zasahuje i do oblasti výtvarného umění, divadla a filmu, hudby atd.

Myslím, že téma práce je aktuální i z hlediska událostí posledních let, kdy se svět (např. v reakci na vraždu Džamála Chášukdzího) začal znovu více zajímat o dodržování svobody projevu a lidských práv obecně v zemích Blízkého východu.

¹ JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B.: *Masová média*, s. 128-131.

² *Ibid.*, s. 127.

V první části své práce bych se ráda zmínila o problematice svobodné žurnalistiky, jejich charakteristikách a principech, a také jejím potlačování. Věnovat se zde budu také mezinárodním smlouvám, které garantují svobodu slova, a mezi jejichž signatáři nalezneme i země Blízkého východu, o kterých tato práce pojednává. Představím také nejznámější organizace zabývající se lidskými právy, resp. svobodou médií, které byly při psaní této práce užitečným zdrojem informací.

Hlavní část práce je rozdělena do tří kapitol podle jednotlivých států, kterým se věnují. Pro účely této práce jsem zvolila k rozboru Turecko, Egypt a Saúdskou Arábii, jednak pro jejich umístění na nejvyšších místech v žebříčcích věnujících se potlačování svobody médií (z hlediska věznění novinářů zaujímají tyto země, společně s Čínou, první tři pozice),³ ale také pro výrazné kauzy spojené s perzekucí novinářů právě v těchto zemích. Každá část je nejprve uvedena stručným přehledem o současné situaci novinářů a médií v dané zemi, a poté jsou představeny konkrétní případy zásahů vlády do jejich fungování.

V rámci Turecka se práce věnuje hned několika kauzám. Prvním případem je obvinění novináře Mehmeta Baransu v souvislosti s držením státních dokumentů týkajících se pokusu o svržení turecké vlády (tzv. Sledgehammer Plot). Jako druhá je představena kauza utajeného transportu zbraní z Turecka do Sýrie⁴, resp. jeho odhalení, za které byli zatčeni novináři Can Dündar a Erdem Gül. V neposlední řadě se pak v rámci Turecka věnuji stíhání novinářky Pelin Ünker, která vyšetřovala zapojení členů turecké vlády v rámci kauzy Paradise Papers.

Pro demonstraci porušování svobody médií v Egyptě jsem zvolila velmi známou kauzu fotoreportéra Mahmúda Abú Zajda (známého rovněž pod přezdívkou Shawkan) vězněného za dokumentaci zásahu egyptských bezpečnostních složek proti příznivcům bývalého egyptského prezidenta Mursího protestujících v srpnu 2013 v Káhiře. Dále se budu věnovat případu novináře Mahmúda Hussajna (al-Džazíra), který byl zadržen v Egyptě a nyní je zde vězněn bez soudu, a také soudu s novináři spadajícími pod EJS (Egyptian Journalists Syndicate).

Do práce věnující se zásahům proti novinářům je samozřejmě nutné zahrnout také Saúdskou Arábii, resp. vraždu Džamála Chášukdžího. Zpráva o jeho zmizení a následně i o jeho smrti se

³China, Turkey, Saudi Arabia, Egypt are world's worst jailers of journalists, *Committee to Protect Journalists*.

⁴Zbraně měly v Sýrii sloužit povstalcům proti režimu Bašára al-Asada.

objevila v mnoha světových médiích a následné vyšetřování (jak ze strany Turecka, tak i Saúdské Arábie a dalších aktérů) bylo velmi ostře sledováno, stejně jako následný soud s obviněnými. Proto považuji za důležité shrnout v této práci nejdůležitější informace o tomto případu a přinést tak ucelený pohled na kauzu, která vyvolala mnoho reakcí po celém světě, znamenala změny v rámci vztahů Saúdské Arábie s některými státy, a rovněž znovu vyvolala diskuzi o nutnosti ochrany svobody projevu a médií.

V poslední kapitole pak stručně představím další vybrané kauzy útlaku novinářů v zemích Blízkého východu.

Výsledkem práce by měl být komplexní přehled o konkrétních případech spojených s narušováním svobodné žurnalistiky a o aktuálních událostech souvisejících s touto otázkou, který bude zároveň zasazen do kontextu současného politického či společenského dění v dané oblasti.

1.1 Cíle diplomové práce

1. Charakteristika žurnalistiky jako takové a dále svobody slova a faktorů, které se k tomuto tématu váží.
2. Představení mezinárodních smluv zaštiťujících svobodu tisku v zemích Blízkého východu a práv a povinností z nich vyplývajících.
3. Prezentace mezinárodních neziskových organizací zaměřujících se na problematiku útlaku novinářů a médií.
4. Popis situace novinářů v Turecku z hlediska legislativy, představení hlavních mediálních zdrojů a seznámení s hlavními kauzami spojenými s touto zemí.
5. Popis legislativního zakotvení svobody médií v Egyptě, přehled nejznámějších egyptských periodik a analýza případů útlaku novinářů v této zemi.
6. Charakteristika situace novinářů v Saúdské Arábii, seznámení s hlavními médii v zemi a rozbor kauzy vraždy novináře Džamála Chášukdžího.
7. Stručné představení dalších kauz v různých zemích Blízkého východu s účelem ukázat, že problematika potlačování svobody vyjadřování je v tomto regionu velmi rozšířená.

8. Srovnání praktik potlačování svobody médií a útlaku novinářů v blízkovýchodních zemích.
9. Srovnání situace v blízkovýchodních zemích se světem a Evropou.
10. Osobní zhodnocení problematiky svobodné žurnalistiky.

1.2 Metodologie a transkripce

Téma považuji za velmi aktuální a zároveň se domnívám, že takto uceleně nebylo zpracováno. I proto jsou hlavními zdroji pro mou práci především články z vybraných médií, teoretický rámec se opírá o odbornou literaturu a další zdroje. Informace jsem čerpala také z webových stránek mezinárodních organizací zabývajících se lidskými právy, resp. útlakem svobody médií (tyto organizace představuji v kapitole 2.2)

Výběr článků, ze kterých je v práci čerpáno, závisí na jejich relevantnosti a zároveň byly vybírány takové zdroje a články, které poskytují pohled na situaci jak ze strany perzekuovaných či jinak omezovaných novinářů, tak ze strany vlády, ale i nestranných/nezúčastněných médií. Rovněž jsem zahrнула státní i soukromá média a obecně jsem se snažila o nabídnutí vícero úhlů pohledů, což se ukázalo jako velmi zásadní především v kauze Džamála Chášukdzího, kde se verze tureckých, saúdských a světových médií o průběhu a okolnostech jeho vraždy rozcházel, případně byly několikrát měněny.

Při zpracování jednotlivých kauz jsem těžila informace z co největšího možného počtu relevantních zdrojů, které jsem následně porovnála (z hlediska shodujících se či naopak lišících se údajů) a vybrala takové, na základě kterých jsem dokázala poskytnout ucelený pohled na jednotlivé případy. Dbala jsem také na pokrytí všech kauz z časového hlediska, tzn., že jsem vycházela ze zdrojů pokrývajících celou dobu trvání kauzy, a rovněž jsem se snažila před odevzdáním práce znovu dohledat nejaktuálnější informace ke všem případům představených v této práci.

Kromě již zmíněných článků jsem se opírala také o oficiální vyšetřovací zprávy, případně reporty organizací zabývajících se problematikou svobodné žurnalistiky.

Kapitoly jsou v práci členěny tak, aby čtenář byl nejprve seznámen s obecnými informacemi o problematice svobodné žurnalistiky, resp. jejím potlačování, a získal tak základní informační rámec, o který se tato práce opírá.

Následují kapitoly, které svým obsahem představují tři nejvíce represivní země v regionu – Turecko, Egypt a Saúdskou Arábii – jsou pak děleny na několik částí. V první, obecné části, je charakterizována legislativa, o kterou se žurnalistika v dané zemi opírá. Jsou zde představeny zákony a dokumenty, které jednak deklarují svobodu tisku, ale rovněž ty, které toto právo regulují. Po této obecné části se již práce věnuje rozboru největších kauz potlačování svobody médií, které jsou v současnosti s jednotlivými zeměmi spojeny.

V poslední kapitole je uveden stručný přehled 20 dalších současných případů a kauz útlaku médií v rámci regionu Blízkého východu. Ve dvou případech (Jemen a Tunisko) se nejedná o konkrétní kauzy, ale spíše o obecné shrnutí změn v situaci médií v kontextu války v Jemenu, resp. vývoji po Arabském jaru v Tunisku. Zařazení těchto přehledů považuji za relevantní, neboť stejně jako konkrétní kauzy rovněž prezentují situaci novinářů v regionu.

V závěru jsou pak znovu zmíněny cíle, které si tato práce stanovila, spolu se shrnutím jejich naplnění.

Seznam použitých zdrojů je pro snadnější orientaci členěn podle jednotlivých kapitol a podkapitol a v rámci nich jsou odkazy řazeny abecedně.

Co se týče transkripce arabských jmen a názvů, vycházela jsem při přepisu z knihy Luboše Kropáčka *Duchovní cesty islámu*⁵, v případě turečtiny jsem se řídila knihou *Ve stínu islámu* (Jiří Gebelt a kol.), což znamená ponechání zápisu v původním tvaru (s tureckými znaky).⁶

⁵ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, s. 275.

⁶ GEBELT, J. a kol.: *Ve stínu islámu*, s. 413.

2 Problematika svobodné žurnalistiky

Co se pojmu „žurnalistika“ týče, podle oficiální definice Spojených národů z roku 2011 lze za žurnalisty považovat novináře a reportéry, analytiky, blogery a další osoby publikující v tištěné, internetové nebo jiné podobě.⁷

Média mají nepopíratelně značný vliv na názory a nálady lidí a slouží k navyšování informovanosti jednotlivců. Pokud se ale média stanou nástrojem manipulace, boje o moc a propagandy, což je (nejen) v blízkovýchodních zemích častým jevem, novináři se stávají terčem represí a zatýkání. Kromě represí vůči pracovníkům médií a potlačování svobody projevu, kterými se tato práce zabývá, jsou dalšími výraznými faktory v problematice médií rovněž jejich pluralita a také objektivita, která ovšem nebývá vždy striktně dodržována. Snahou novinářů by mělo být věcné a neutrální zpravodajství, nicméně se nejedná o globálně uplatňovaný standard.⁸

2.1 Mezinárodní smlouvy a dohody zaručující svobodu médií

„Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“⁹

V podobném znění lze vyjádření tohoto základního práva nalézt v mnoha mezinárodních smlouvách,¹⁰ které se věnují lidsko-právním otázkám, přičemž problematika svobodné žurnalistiky má v těchto dohodách své oprávněné místo. V této části stručně představím dohody, které jsou zásadní pro oblast Blízkého východu a jejichž signatáři jsou (mimo jiné) právě státy tohoto regionu.

⁷ International Covenant on Civil and Political Rights 2011, *United Nations* článek 44.

⁸ JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B.: *Masová média*, s. 311-313.

⁹ Universal Declaration of Human Rights, *United Nations*, článek 19. (český překlad viz Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, <http://www.msmt.cz/vzdelavani/mezinarodni-dokumenty?highlightWords=v%C5%A1eobecn%C3%A1+deklarace>).

¹⁰ UDHR, článek 19; ICCPR, článek 19; ACHPR, článek 9; ACHR, článek 26; CDHRI, článek 22a.

2.1.1 Universal Declaration of Human Rights (UDHR)

Všeobecná deklaráce lidských práv vznikla 10. prosince 1948 pod záštitou Organizace spojených národů, která má v současné době 193 členských států.¹¹ UDHR byla přeložena do více než 500 jazyků a stala se jedním z nejdůležitějších dokumentů v historii lidských práv. Deklarace je sepsána tak, aby zohlednila rozmanitost kultur a společností ve všech oblastech světa.¹²

Všeobecnou deklaraci lidských práv přijaly všechny země Blízkého východu, nicméně mezi signatáři chybí Stát Palestina, a to i přesto, že Organizace pro osvobození Palestiny patří mezi pozorovatele.¹³

2.1.2 International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl sepsán 16. prosince 1966 opět pod záštitou OSN. V podstatě by se tato dohoda dala považovat za rozšíření Univerzální deklarace lidských práv. V platnost vstoupil pakt 23. března 1976 a nyní má 173 členských států, z toho 74 signatářů.¹⁴

Z blízkovýchodních států smlouvu přijaly, ale neratifikovaly Bahrajn, Jemen, Katar, Kuvajt, Libanon, Libye¹⁵, Palestina a Sýrie. Členskými státy paktu nejsou Omán, Spojené arabské emiráty a Saúdská Arábie.¹⁶

2.1.3 African Charter on Human and People's Rights (ACHPR)

Africká charta lidských práv a práv národů vznikla 27. června 1981 a v platnost vstoupila 21. 10. 1986. Jedná se o chartu Africké komise pro lidská práva a práva národů a je ratifikována všemi africkými státy s výjimkou Maroka (celkem 54 signatářů),¹⁷ které odmítlo chartu přijmout, protože organizace oficiálně uznává Západní Saharu jako nezávislý stát. Kvůli tomuto problému Maroko roku 1984 opustilo Africkou unii, nicméně v roce 2017 bylo přijato zpět.¹⁸

¹¹ Členské státy, *United Nations*.

¹² Universal Declaration of Human Rights, *United Nations*.

¹³ The Question of Palestine and the General Assembly, *United Nations*.

¹⁴ International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations Treaty Collection*.

¹⁵ V případě Libye se jedná o odmítnutí ratifikace pro její neuznávání státu Izrael.

¹⁶ International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations Treaty Collection*.

¹⁷ African Charter on Human and Peoples' Rights, *African Commission on Human and People's Rights*.

¹⁸ Following three decades of isolation, Morocco rejoins African Union, *International Justice Resource Center*.

Charta má za cíl chránit a propagovat lidská práva a základní svobody v afrických státech a oblastech.

2.1.4 Joint Declaration on Crimes against Freedom of Expression

Deklarace o zločinech proti svobodě projevu je společnou smlouvou OSN, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE)¹⁹, Organizace amerických států (OAS) a Africké komise pro lidská práva a práva národů (ACHPR). Podepsána byla 25. června 2012.²⁰

2.1.5 Další mezinárodní smlouvy

Arab Charter on Human Rights (ACHR, Arabská charta lidských práv) je smlouva členských zemí Ligy arabských států a v platnost vstoupila 15. září 1994.²¹

Cairo Declaration on Human Rights in Islam (CDHRI, Káhirska deklaráce lidských práv v islámu) byla přijata 5. srpna 1990 členskými státy Organizace islámské spolupráce (OIC). Klade se zde důraz na dodržování lidských práv v souladu se šari'ou a dalšími islámskými tradicemi a nařízením.²²

O znění všech těchto mezinárodních dohod se opírají informace v následujících podkapitolách věnujících se konkrétním právům a povinnostem z nich vyplývajících.

2.2 Organizace zabývající se ochranou svobodné žurnalistiky a mapováním případů jejího potlačování

Jedněmi z důležitých zdrojů, ze kterých jsem čerpala informace, byly webové stránky organizací, které svoji činnost zaměřují právě na problematiku svobodné žurnalistiky. Považuji proto za důležité představit si zde alespoň ty nejvýraznější.

¹⁹ Členem OSCE je ze států Blízkého východu pouze Turecko, ale partnery jsou Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Maroko a Tunisko. Jejich rolí je zejména zaměřit se na migraci, proti-teroristická opatření, ochranu hranic, otázky životního prostředí a vodního hospodářství, mezi-kulturní dialog a další. Partners for Co-operation, OSCE.

²⁰ Joint Declaration on Crimes Against Freedom of Expression, UN, OSCE, OAS, ACHPR.

²¹ Arab Charter on Human Rights, League of Arab States.

²² Cairo Declaration on Human Rights in Islam, OIC.

2.2.1 Komise pro ochranu novinářů

Komise pro ochranu novinářů (Committee to Protect Journalists, CPJ) je nezisková organizace fungující již více než 30 let. CPJ provádí výzkumy po celém světě, během kterých mapuje zločiny proti novinářům, jako jsou jejich zatčení, zabití či zmizení. Členové CPJ se setkávají s členy vlád mnoha států a spolupracují s dalšími organizacemi, aby podpořili ochranu médií a jejich pracovníků.²³

Na webu CPJ lze najít přehledně řazené případy zločinů vůči novinářům, které lze sledovat po datech, podle lokality a mnoha dalších kritérií. Stejně tak jsou zde zveřejněny výzvy za propuštění vězňených novinářů a množství grafů a analýz demonstrujících situaci médií v jednotlivých státech i globálně.

2.2.2 Reportéři bez hranic

Organizace Reportéři bez hranic (Reporters without borders, RSF) založená ve Francii roku 1985 je nezisková a nezávislá organizace se statutem konzultanta OSN, UNESCO, Evropského koncilu a OIF (Organization of the Francophonie). Střediska RSF lze najít v 10 zemích a korespondenti pracují ve 130 státech.²⁴

Reportéři bez hranic přináší informace o porušování svobody médií ať už v rámci obecných témat nebo v kauzách jednotlivců a o situaci médií po celém světě. Nabádají rovněž vlády a jednotlivce k věnování větší pozornosti porušování svobody médií a útlaku novinářů.

Dále také chrání novináře a poskytují jim pojištění, služby krizové linky, právní pomoc apod. V neposlední řadě také pomáhají zemím ve změnách legislativy směrem ke zlepšení situace lidských práv a svobod a v případě jejich porušování apelují na vlády a žádají nápravu.²⁵

Stejně jako u CPJ lze i na webu RSF snadno vyhledávat informace o útlaku novinářů a médií, které jsou rovněž děleny do kategorií podle lokality, časového úseku či spáchaného zločinu.

Organizace je také autorem každoročního žebříčku World Press Freedom Index, který vzniká na základě srovnávání mnoha kritérií, a jehož výsledkem je hodnocení 180 států světa,

²³ What We Do, *Committee to Protect Journalists*.

²⁴ Presentation, *Reporters without borders*.

²⁵ Our Activities, *Reporters without borders*.

resp. svobody tisku v těchto zemích. Tradičně se v tomto žebříčku na prvních (tedy nejlépe hodnocených) pozicích umisťují státy severní Evropy. Naopak poslední příčky patří státům, jako jsou Severní Korea, Turkmenistán a Eritrea.²⁶

Tabulka č. 1: Umístění států Blízkého východu na žebříčku World Press Freedom Index v roce 2020 a srovnání se zeměmi mimo tento region

(Státy jsou v žebříčku řazeny od nejlépe hodnoceného k nejvíce represivnímu.)

Země	Umístění	Země	Umístění
Tunisko	72. příčka	Norsko	1. příčka
Izrael	88. příčka	Finsko	2. příčka
Libanon	102. příčka	Dánsko	3. příčka
Kuvajt	109. příčka	Slovensko	33. příčka
Jordánsko	128. příčka	Velká Británie	35. příčka
Katar	129. příčka	Česká republika	40. příčka
SAE	131. příčka	USA	45. příčka
Maroko	133. příčka	Čína	177. příčka
Omán	135. příčka	Eritrea	178. příčka
Palestina	137. příčka	Turkmenistán	179. příčka
Alžírsko	146. příčka	Severní Korea	180. příčka
Irák	162. příčka		
Libye	164. příčka		
Egypt	166. příčka		
Jemen	167. příčka		
Bahrajn	169. příčka		
Saúdská Arábie	170. příčka		
Írán	173. příčka		
Sýrie	174. příčka		

²⁶ 2020 World Press Freedom Index, *Reporters without borders*.

Z Tabulky č. 1 je patrné, že naprostá většina blízkovýchodních států zaujímá příčky až ve druhé polovině žebříčku. Nejlépe si v regionu podle Reportérů bez hranic vedou Tunisko a Izrael. Pro srovnání se zeměmi mimo region jsem zvolila státy, které jsou naopak hodnoceny jako nejsvobodnější, dále Velkou Británii a Spojené státy americké, jejichž média jsou celosvětově uznávána, a pro další porovnání se v tabulce nachází také Česká republika a Slovensko. Srovnání je zakončeno třemi tradičně nejhůře hodnocenými státy světa (Eritrea, Turkmenistán a Severní Korea).

2.2.3 Amnesty International

Svoji činnost začalo toto hnutí v roce 1961, a v současnosti je do něj zapojeno více než 7 milionů dobrovolníků ve více než 150 zemích.²⁷ Ve svých výzkumech se Amnesty International zabývá mnoha faktory a problémy majícími vliv na lidská práva. Jmenujme alespoň některé: ozbrojené konflikty, tresty smrti, klimatické změny, diskriminace, svoboda projevu, uprchlíci a migranti, sexuální práva, domácí násilí, mučení a řada dalších.²⁸

Amnesty International vyhledává a ověřuje fakta o jednotlivých případech porušování lidských práv, která poté využívá při vyjednávání s vládami, mediálními společnostmi apod. Skrze světové kampaně a petice pomáhá tato organizace na svobodu mnoha novinářům a reportérům.²⁹

Amnesty International je velmi známá i v České republice, kde byla její pobočka založena v roce 1991. V Česku se hnutí zaměřuje především na vzdělávání dětí a studentů v oblasti lidských práv, odstranění diskriminace, pomoc žadatelům o azyl apod.³⁰

2.2.4 International Media Support

International Media Support (Mezinárodní podpora médií, IMS) je nezisková organizace založená roku 2001 a působící ve více než 30 zemích světa. Stejně jako předchozí organizace se i tato věnuje útlaku novinářů a médií, především pak v průběhu ozbrojených konfliktů či vládních převratů.³¹ Jejich pomoc novinářům spočívá především ve zprostředkování právního

²⁷ Who we are, *Amnesty International*.

²⁸ What we do, *Amnesty International*.

²⁹ Ibid.

³⁰ Hnutí, *Amnesty International*.

³¹ About IMS, *International Media Support*.

zastupování, výcviku pracovníků médií v dovednostech jako jsou první pomoc, analýza rizik, citlivá žurnalistika apod. Nabízejí také nepřetržitou linku pomoci, bezpečné domy a další prostředky k zabezpečení ochrany novinářů.³²

IMS vydává také řadu publikací, které se věnují všem výše zmíněným aktivitám. Jedná se o témata zpracovaná formou studií, analýz, reportů, anket, monitoringem médií apod.³³

Všechny organizace zmíněné v této kapitole mají velký podíl na osvobození mnoha zadržovaných novinářů, ale také na osvětové kampani, zlepšování podmínek pro svobodnou žurnalistiku napříč světem a udržování velmi důležité společenské i politické diskuze o svobodě vyjadřování.

2.3 Prostředky pro omezování svobody médií

Mezi nejčastější prostředky k omezování svobody médií patří především cenzura, účelová propaganda a perzekuce mediálních pracovníků.³⁴

Cenzurou rozumíme snahu o vnější kontrolu mediálních sdělení a jejich případnou změnu do podoby, která není v rozporu se státní ideologií či se zájmy vládních (ale i nevládních) subjektů, nekritizuje vládní režim dané země apod. Obsah sdělení může být korigován již před jeho zveřejněním, ale i zpětně po jeho zpřístupnění veřejnosti. Cenzura probíhá dvěma způsoby. V prvním případě je podložena legislativou, v případě druhém dochází k nátlaku a jiným nelegálním praktikám. Řada novinářů a dalších pracovníků v mediálním sektoru podřizuje svoji práci rovněž autocenzuře – obsah svých sdělení sami vytvářejí a upravují tak, aby podporoval výše zmíněné principy a subjekty.³⁵ Autocenzuru můžeme považovat za projev strachu. Strach je důležitým faktorem negativně ovlivňujícím práci novinářů a vedoucím k jejich sebe-omezování v rámci výkonu jejich povolání.³⁶

Dalším prostředkem je propaganda především za účelem vytvoření kladného obrazu jednotlivce, organizace, politického režimu atd.; jedná se tedy v podstatě o formu pozitivní

³² Safety of journalists, *International Media Support*.

³³ Publications, *International Media Support*.

³⁴ JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B.: *Masová média*, s. 362-364.

³⁵ *Ibid.*, s. 364-367.

³⁶ Council of Europe: *Journalism at risk*, str. 27.

reklamy. Lze rozlišit různé formy propagandy, např. politická, ekonomická, ideologická, vojenská a další.³⁷

Novináři bývají cílem útoků v mnoha formách. Jmenujme např. fyzické a psychické násilí, mučení, odnětí svobody, sexuální zneužívání (především u žen, ale výjimkou není ani zneužívání mužů), ponižování, zabavení majetku, omezení volného pohybu, blokování webových stránek a mnoho dalších. Známé jsou rovněž případy únosů či dokonce vražd novinářů.³⁸

K těmto formám násilí se shodně vyjadřují Všeobecná deklarace lidských práv i ICCPR následovně:

UDHR, článek 5; srov. ICCPR, článek 7: „*Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“³⁹

Rovněž Africká charta lidských práv a práv národů zakazuje „*všechny formy vykořisťování a degradace člověka, zejména otroctví, obchod s otroky (a) kruté, nelidské nebo ponižující tresty a zacházení...*“⁴⁰

Způsobem perzekuce může být také úprava zákonů ve smyslu omezení pravomocí médií.⁴¹

Problematika perzekuce novinářů, která je i přes ratifikaci těchto smluv v mnoha zemích stále běžnou praxí, je předmětem této práce a bude demonstrována na základě vybraných případů potlačování svobody médií.

2.4 Prevence a ochrana svobody médií

Co se prevence zločinů proti svobodě vyjadřování týče, státy mají podle Deklarace o zločinech proti svobodě projevu povinnost přijmout opatření, která tomuto jevu zamezí. Tyto

³⁷ JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B.: *Masová média*, s. 370-371.

³⁸ Council of Europe: *Journalism at risk*, s. 42-43.

³⁹ Universal Declaration of Human Rights, *United Nations*, článek 5.; srov. International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations Treaty Collection*, článek 7.

⁴⁰ African Charter on Human and Peoples' Rights, *African Commission on Human and Peoples' Rights*, článek 5.

⁴¹ Council of Europe: *Journalism at risk*, s. 42-43.

zločiny mají rovněž být zakotveny v trestním právu každé země,⁴² protože represe a násilí vůči novinářům jsou zločiny proti principům demokracie.⁴³

Podle zprávy Komise pro lidská práva OSN ze zasedání v roce 2011, kde došlo k úpravě znění smlouvy ICCPR, mají všechna odvětví vlády – zákonodárná, výkonná a soudní moc – i další veřejné či vládní autority na všech úrovních – vnitrostátní, regionální i lokální – povinnost chránit lidská práva v rámci jurisdikce státu.⁴⁴ Podle Deklarace o zločinech proti svobodě projevu je nutností efektivní a dostupná ochrana osob, které mohou být cílem restrikcí a násilí kvůli vyjadřování svého názoru, což znamená, že tato ochrana se týká i novinářů a dalších mediálních pracovníků.⁴⁵ Často se ovšem můžeme setkat s pasivitou vlády v otázce ochrany novinářů a klasifikace trestných činů vůči pracovníkům médií jako nemajících souvislost s jejich profesí.⁴⁶

Základními požadavky na ochranu svobody médií jsou ochrana novinářů před fyzickými i psychickými útoky, nulové zasahování do fungování médií v rozporu s lidskými právy a vytvoření vhodného prostředí pro existenci svobodných médií.⁴⁷ Toto prostředí vzniká především za splnění podmínek, jako jsou dostatečný přístup k informacím, právo na ochranu zdrojů, právo na soukromí, zastavení zneužívání zákonů o hanobení a zákonů o zločinech z nenávisti⁴⁸, a další.⁴⁹

2.5 Vyšetřování zločinů proti svobodě projevu a náhrada škod

Deklarace o zločinech proti svobodě projevu zahrnuje právo na nezávislé, rychlé a efektivní vyšetřování v rámci případů porušení svobody projevu a na adekvátní odškodnění pro oběti těchto činů.⁵⁰ Právo na náhradu škod je zakotveno také ve Všeobecné deklaraci lidských práv

⁴² Joint Declaration on Crimes Against Freedom of Expression, *UN, OSCE, OAS, ACHPR*, článek 2.

⁴³ Council of Europe: *Human rights and a changing media landscape*, s. 23.

⁴⁴ General comment No. 34, International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations*, paragraf 7.

⁴⁵ Joint Declaration on Crimes Against Freedom of Expression, *UN, OSCE, OAS, ACHPR*, článek 3.

⁴⁶ Council of Europe: *Human rights and a changing media landscape*, s. 25.

⁴⁷ Council of Europe: *Human rights and a changing media landscape*, s. 44.

⁴⁸ Zločiny z nenávisti mají sloužit pro boj proti rasismu a diskriminaci, ovšem v některých případech bývají aplikovány jako zákaz jakékoli kritiky, což se stává složitým problémem při snaze informovat např. o náboženském extremismu, válkách či migrační krizi.

⁴⁹ Council of Europe: *Human rights and a changing media landscape*, s. 55-65.

⁵⁰ Joint Declaration on Crimes Against Freedom of Expression, *UN, OSCE, OAS, ACHPR*, články 4 a 5.

(článek 8), Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (článek 2/3a) a v Arabské chartě lidských práv (článek 16).⁵¹

Realitou ve většině států Blízkého východu je, jak dokazuje tato práce, bohužel pravý opak, kdy jsou vyšetřování neúměrně prodlužována, úmyslně mařena nebo zcela vynechána. I s náhradou škod se oběti setkají jen v několika málo případech.

2.6 Shrnutí

Problematika svobodné žurnalistiky je důležitým tématem dnešního světa. Právo na svobodné vyjadřování je deklarováno v mnoha mezinárodních smlouvách a paktech, které specifikují způsoby ochrany této svobody a prevence proti jejímu porušování a také vyšetřování případů upírání tohoto základního práva.

Nejčastějšími prostředky útlaku svobody médií jsou cenzura i autocenzura, účelová propaganda státu a v neposlední řadě také represe vůči mediálním pracovníkům.

Mezinárodní deklarace a pakty jsou dodržovány v každé zemi jinou měrou, a i přes jednoznačně stanovené podmínky a pravidla, jsou tyto smlouvy často porušovány. Právě takové jednání je předmětem této diplomové práce.

Organizace, které se zaměřují na lidská práva, se zabývají právě porušováním těchto dohod i jednáním v rozporu s legislativou jednotlivých států. V případech zatčených novinářů apelují na členy vlády konkrétní země a požadují napravení situace. Významnou měrou také přispívají k osvětě v otázce lidských práv.

⁵¹ Universal Declaration of Human Rights, *United Nations*, článek 8.; srov. International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations Treaty Collection*, článek 2/3a; srov. Arab Charter on Human Rights, *League of Arab States*, článek 16.

3 Žurnalistika v Turecku

Turecko se v posledních letech změnilo z demokratizující se země na autoritativní režim prezidenta Erdogana, což se projevilo negativně i na porušování lidských práv a svobod, zejména pak svobody projevu a médií. Novináři v Turecku čelí mnoha druhům represí, např. zatýkání, zastavení činnosti, uzavírání redakcí apod. Státem vlastněná média jsou často nástrojem propagandy a šíření informací, které jsou v souladu s obrazem, kterým se Turecko prezentuje navenek. Naopak proti-vládní a soukromá média jsou terčem cenzury a neustále jsou pod tlakem vládních sil, často tedy přistoupí na dobrovolnou autocenzuru, aby se vyhnula střetům s politickou ideologií. I přes ztížené podmínky se tato média dál snaží pravdivě informovat o dění v Turecku a bojovat tak za základní hodnoty, kterými svoboda projevu a médií jistě jsou.

Představme si nyní nejdůležitější noviny a média v Turecku.

Dvě kauzy, o kterých se budu v následujících analýzách zmiňovat, jsou spjaty s deníkem Cumhuriyet, založeným v roce 1924. tento deník je svým způsobem nezávislý (není řízen státem) a proto je také často cílem vládních represí.

Další známé noviny jsou Hürriyet. Tyto noviny jsou především umírněným médiem, které v mnoha případech podporovalo i vládu strany AKP a prezidenta Erdogana.

Deník Sabah založený roku 1985 je oproti tomu zaměřen velmi nacionalisticky a otevřeně AKP podporuje.

Milliyet, jakožto další periodikum (založené r. 1950), se z pro-demokratického média postupem času mění na nacionalisticky laděné, ale i přesto (na turecké poměry) liberální médium.⁵²

⁵² Turkey's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*

3.1 Svoboda tisku v Turecku

Článek 26 turecké ústavy (z roku 1982) uvádí, že „každý má právo vyjadřovat a šířit své myšlenky a názory projevem, písemně, nebo na obrázcích nebo prostřednictvím jiných médií, individuálně i kolektivně“ a článek 28 dodává, že „tisk je svobodný a nesmí být cenzurován.“⁵³ Nicméně díky praxi prezidenta Erdogana (obzvláště po neúspěšném pokusu o puč) a tiskovému zákonu je svoboda tisku v Turecku reálně velmi potlačována a cenzura je naprosto běžná.⁵⁴

Tiskový zákon č. 5187⁵⁵ byl v Turecku schválen 9. 6. 2014 a garantuje svobodu tisku ve smyslu práva na získávání a šíření informací a kritizování, interpretování a vytváření děl. Tato svoboda může ovšem být podle zákona omezena „v souladu s požadavky demokratické společnosti na ochranu reputace a práv druhých, jakož i veřejného zdraví a veřejné morálky, národní bezpečnosti, veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti; aby byla chráněna nedělitelná integrita jejího území; pro prevenci kriminality; k zadržení informací klasifikovaných jako státní tajemství; a k zajištění autority a nestranného fungování soudnictví.“⁵⁶

Na základě výzkumu Komise pro ochranu novinářů (Committee to Protect Journalists, CPJ) došlo v Turecku za Erdoganovy vlády k největšímu úpadku svobody tisku v nedávné historii, novináři byli a jsou vězněni za protivládní jednání nebo terorismus a často jsou obviňováni z pomluv, ovlivňování soudů, apod., což má sloužit především k zastrašování.⁵⁷

Amnesty International v roce 2016 uvedla, že třetina z počtu vězněných novinářů a zaměstnanců médií na světě, je vězněna právě v Turecku, kde jsou navíc pro vězně stanovená relativně přísná pravidla.⁵⁸ Podle CPJ bylo ve stejném roce v Turecku v přímé souvislosti s jejich novinářskou prací vězněno nejméně 81 novinářů obviněných z proti-vládní činnosti.⁵⁹

Na žebříčku World Press Freedom Index, který sestavují Reportéři bez hranic, se Turecko v roce 2020 umístilo na 154. místě ze 180 zemí.⁶⁰

⁵³ Turkey's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*.

⁵⁴ Turkey, *Reporters without borders*.

⁵⁵ Celé znění zákona viz: <http://www.lawsturkey.com/law/press-law-5187>

⁵⁶ 5187 Press Law, *Laws Turkey*.

⁵⁷ Committee to Protect Journalists: *Turkey's Press Freedom Crisis*, str. 6-7.

⁵⁸ Turkey: Journalism is not a crime, *Amnesty International*.

⁵⁹ BEISER, E.: Turkey's crackdown propels number of journalists in jail worldwide to record high, *Committee to Protect Journalists*.

⁶⁰ 2020 World Press Freedom Index, *Reporters without borders*.

3.2 Mehmet Baransu – Sledgehammer Plot

V roce 2010 začala Tureckem rezonovat kauza údajných příprav svržení vlády Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP) tureckými ozbrojenými silami. Převrat, který dostal krycí jméno Sledgehammer⁶¹, měl být plánován od roku 2003.⁶² Uniklé informace o přípravách puče zveřejnil nezávislý turecký deník Taraf,⁶³ který následně dokumenty předal státním zástupcům.⁶⁴

V rámci příprav na svržení vlády bylo podle zveřejněných dokumentů naplánováno několik dílčích kroků – bombové útoky na mešity v Istanbulu, sestřelení turecké stíhačky (maskované jako útok Řecka), útok na Národní letecké muzeum a útoky na vojenská místa u velkých měst. To vše mělo mít za cíl postupné nabourání systému a následné svržení AKP (podle organizátorů puče podporovanou islámskými fundamentalisty, USA a Evropskou unií) od moci.⁶⁵

Soud se 196 obviněnými⁶⁶ v této kauze začal 16. prosince 2010. Obžalovaní z ozbrojených složek na svou obhajobu uváděli, že se nejednalo o plánování převratu, ale pouze o probírání situací, které mohou případně nastat,⁶⁷ a že důkazy jsou falešné.⁶⁸ Počet obviněných stoupal a výsledkem soudního procesu, ukončeného 21. září 2012, bylo odsouzení 322 vojenských důstojníků k odnětí svobody, přičemž nejvyšší stanovený trest dvaceti let ve vězení byl udělen bývalým velitelům námořnictva, letectva a armády.⁶⁹

Ke zvratu v případě došlo 31. března 2015, kdy soud zprostil viny 236 osob poté, co žalobce uznal některé důkazy, které vedly k jejich odsouzení, za zfalšované.⁷⁰

Turecká vláda, která původně podpořila stíhání osob v rámci kauzy Sledgehammer, nakonec obrátila a obvinila ze zfalšování důkazů proti ozbrojeným silám hnutí FETÖ Fethullaha Gülena.⁷¹

⁶¹ Sledgehammer (angl.) – perlík, velké kladivo. V některých zdrojích lze nalézt také název „Balyoz“ v turečtině.

⁶² HEAD, J.: Turkey tries army officers over Sledgehammer 'plot', *BBC News*.

⁶³ Turkey's 'sledgehammer plot', *Al-Jazeera*.

⁶⁴ Turkey indicts 196 people over alleged coup plot, *The Guardian*.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Turkey indicts 196 people over alleged coup plot, *The Guardian*.

⁶⁷ HEAD, J.: Turkey tries army officers over Sledgehammer 'plot', *BBC News*.

⁶⁸ Factbox: What was Turkey's 'Sledgehammer' trial?, *Reuters*.

⁶⁹ TOKSABAY, Ece: Turkish court sentences 322 military officers to jail, *Reuters*; Turkey convicts 322 military officers in coup plot, *France 24*.

⁷⁰ 236 acquitted in Balyoz coup case, *Hurriyet Daily News*.

⁷¹ GREENSLADE, R.: Turkish journalist arrested over military coup scoop he wrote in 2010, *The Guardian*.

V březnu 2015 došlo v souvislosti s kauzou Sledgehammer k dalšímu zatčení. Mehmet Baransu, investigativní novinář již zmíněného deníku Taraf, byl obviněn za nezákonné držení tajných státních dokumentů, které byly v Taraf otištěny v roce 2010, za což mu hrozilo až 8 let vězení. Baransu odmítl uvést zdroj, od kterého dokumenty získal,⁷² ale podle informací zveřejněných v deníku The Guardian se mělo jednat o informátora, který měl novináři předat kufr plný dokumentů.⁷³ Baransovo zatčení 2. března 2015 vyvolalo řadu reakcí a žádostí o jeho propuštění, kterou zveřejnila např. Komise pro ochranu novinářů⁷⁴ nebo asociace spisovatelů PEN International.⁷⁵

Hlavním důvodem zatčení mělo být držení dokumentu s názvem „The Sovereign Action Plan,“ který Baransu spolu s dalšími dokumenty v roce 2010 předal státnímu zástupci jako důkazy v kauze Sledgehammer. Ahmet Altan, jeden ze zakladatelů novin Taraf, se Baransa zastal a odpovědnost za zveřejnění dokumentů, o kterých netušil, že jsou státním tajemstvím, vzal na sebe.⁷⁶

Mehmet Baransu byl držen ve vazbě po dobu několika let, aniž by proti němu byla vznesena obžaloba. Baransův právník Sercan Sakallı k tomu uvedl, že proti Baransovi neexistují důkazy, a proto nemůže být ani z ničeho usvědčen. V roce 2016 byl odvolán státní zástupce Gökalp Kökçü, který vedl vyšetřování případu, což způsobilo zdržení.⁷⁷

Ani další soudní slyšení v letech 2017 - 2018 nepřinesla žádnou změnu, Baransu stále zůstává za mřížemi a navíc mu mělo být při posledním soudním jednání bráněno v přednesení připravené obhajoby.⁷⁸

⁷² GREENSLADE, R.: Turkish journalist arrested over military coup scoop he wrote in 2010, *The Guardian*.

⁷³ BAYDAR, Y.: Erdogan has all but destroyed Turkish journalism, *The Guardian*.

⁷⁴ Turkish journalist charged over secret documents from Sledgehammer case, *Committee to Protect Journalists*.

⁷⁵ Turkey: Journalist Mehmet Baransu must be released, *PEN International*.

⁷⁶ Turkish journalist charged over secret documents from Sledgehammer case, *Committee to Protect Journalists*.

⁷⁷ ÇETİN, Y.: One year on, jailed journalist Baransu still waiting to be indicted, *Today's Zaman*.

⁷⁸ Journalist Mehmet Baransu remains arrested following court hearing, *Turkey Purge; Turkish court rules to keep jailed journalist Baransu in prison again, Stockholm Center for Freedom*.

3.3 Can Dündar a Erdem Gül – Odhalení utajeného transportu zbraní do Sýrie

Jedny z nejstarších tureckých novin, deník Cumhuriyet založený roku 1924, nejsou vlastněné státem a jsou proto stále relativně nezávislé.⁷⁹ I to je jeden z důvodů, proč jsou novináři z Cumhuriyet často vyšetřováni a zatýkáni.

Známou kauzou spojenou s tímto deníkem je případ šéfredaktora Cana Dündara a zástupce deníku v Ankaře Erdema Güla. 29. května 2015 Dündar a Gül společně publikovali článek s názvem „İşte Erdoğan'ın yok dediği silahlar“ (v překladu „Zde jsou zbraně, o kterých Erdogan tvrdí, že neexistují“), ve kterém informovali o tom, že turecké tajné služby poskytují zbraně rebelům v Sýrii,⁸⁰ bojujícím proti režimu syrského prezidenta Bašára al-Asada.⁸¹ K tomuto odhalení vedlo nelegálně prováděné vyhledávání kamionů patřících turecké Národní zpravodajské organizaci (MİT).⁸² Nákladní vozy MİT byly v lednu 2014 zastaveny tureckými bezpečnostními silami⁸³ v provinciích Adana a Hataj a ukázalo se, že ačkoli byly vedeny jako konvoj převážející prostředky humanitární pomoci, uvnitř nákladových prostor se nacházely i zbraně.⁸⁴ V červnu 2015 zveřejnily Cumhuriyet pro podložení svého tvrzení i fotografie⁸⁵ a video zobrazující nalezení zbraní uskladněných vedle lékařského vybavení.⁸⁶

26. listopadu 2015 byli Dündar a Gül zatčeni a obžalováni z nezákonného zveřejnění dokumentů týkajících se bezpečnosti státu, špionáže⁸⁷ a napomáhání terorismu, konkrétně ze spolupráce s hnutím Fethullaha Güllena (FETÖ), které je v Turecku označeno za teroristickou organizaci.⁸⁸ Prezident Erdogan osobně podal trestní oznámení proti Dündarovi, ve kterém požadoval několikanásobný doživotní trest.⁸⁹

Zatčení obou novinářů vyvolalo bouřlivé reakce nejen v Turecku, kde se za účasti tisíců lidí již o den později konala masová demonstrace v Istanbulu,⁹⁰ ale i v mnoha dalších zemích, kde řada organizací jako Evropská a Mezinárodní federace novinářů (The European and

⁷⁹ Turkey's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*.

⁸⁰ The Case of Can Dündar and Erdem Gül, *Global Freedom of Expression, Columbia University*.

⁸¹ Turkish journalists charged over claim that secret services armed Syrian rebels, *The Guardian*.

⁸² Cumhuriyet daily's Can Dündar and Erdem Gül arrested for unlawful publications in MİT trucks case, *Daily Sabah*.

⁸³ Turkish journalists charged over claim that secret services armed Syrian rebels, *The Guardian*.

⁸⁴ Turkey arrests two Cumhuriyet journalists over weapons claims, *Committee to Protect Journalists*.

⁸⁵ The Case of Can Dündar and Erdem Gül, *Global Freedom of Expression, Columbia University*.

⁸⁶ Turkey arrests two Cumhuriyet journalists over weapons claims, *Committee to Protect Journalists*.

⁸⁷ The Case of Can Dündar and Erdem Gül, *Global Freedom of Expression, Columbia University*.

⁸⁸ Turkey arrests two Cumhuriyet journalists over weapons claims, *Committee to Protect Journalists*.

⁸⁹ Turkish journalists charged over claim that secret services armed Syrian rebels, *The Guardian*.

⁹⁰ YEGINSU, C.: Thousands Protest Arrest of 2 Turkish Journalists on Spying Charges, *The New York Times*.

International Federations of Journalists, EFJ-IFJ) či Amnesty International vydávaly prohlášení, ve kterých apelovaly na představitele turecké vlády a požadovaly propuštění Dündara a Güla z vazby.⁹¹ Významnou iniciativou byla také výzva uveřejněná 1. 12. 2015 na webových stránkách Index of Censorship, pod níž se podepsali nejen novináři, politici a další významné osobnosti, ale i organizace jako Reportéři bez hranic, Komise pro ochranu novinářů, Turecká unie novinářů, Mezinárodní unie novinářů a další.⁹² Před vězením Silivri, kde byli Dündar a Gül drženi ve vazbě, se střídali novináři, kteří zde „drželi stráž“ jako projev solidarity se svými kolegy.⁹³

Dündar a Gül byli po dobu 92 dní drženi ve vazbě, ale Ústavní soud nakonec rozhodl o jejich propuštění, ke kterému došlo 26. února 2016, s odůvodněním, že došlo k porušení jejich práva na osobní svobodu a bezpečnost a práva na svobodu projevu.⁹⁴ Deník The Guardian následně citoval předsedu Republikánské lidové strany (CHP) – nejsilnější turecké opoziční strany – Kemala Kilicdarogla, který uvedl, že „rozhodnutí Ústavního soudu znamená, že není zločin říkat pravdu“ a že si přeje svobodu pro Dündara a Güla.⁹⁵ Naopak prezident Erdogan prohlásil, že nehodlá respektovat rozhodnutí Ústavního soudu, protože média nemohou mít absolutní svobodu, a protože tento případ nemá nic společného s právem na svobodu slova, ale jedná se o špionáž. I po propuštění z vazby oba novináři v pokračujícím procesu stále čelili hrozbě doživotních trestů.⁹⁶ Následně bylo soudem rozhodnuto, že další soudní jednání budou probíhat zcela neveřejně.⁹⁷

Rozhodující soud probíhal 6. května 2016. Během čekání na rozhodnutí soudu se jeden z přihlížejících pokusil zastřelit Cana Dündara, přičemž ho nazval zrádcem, ale minul a do nemocnice byl převezen jiný novinář. Dündar i Gül byli soudem shledáni vinnými z odhalování státních tajemství⁹⁸ a Dündar byl odsouzen na 5 let a 10 měsíců odnětí svobody, Gül na 5 let odnětí svobody.⁹⁹ Oba novináři byli zproštěni obvinění ze snahy o svržení

⁹¹ EFJ-IFJ urge Turkey to immediately release Can Dündar and Erdem Gül, *European Federation of Journalists*.; Turkey: Release detained journalists, *Amnesty International*.

⁹² President Erdogan: Free Cumhuriyet's editors and all other detained journalists, *Index of Censorship*.

⁹³ Solidarity Watch for Gül, Dündar Before Silivri Prison, *Bianet*.

⁹⁴ The Case of Can Dündar and Erdem Gül, *Global Freedom of Expression, Columbia University*.

⁹⁵ Turkish journalists released from jail after court rules press freedom violated, *The Guardian*.

⁹⁶ Freed journalist Dündar calls his release a defeat for Erdoğan as he faces another probe, *Today's Zaman*.

⁹⁷ LETSCH, C.: Turkish journalists face secret trial for revealing arms deliveries to Syria, *The Guardian*.

⁹⁸ YEGINSU, C.: Turkey Sentences 2 Journalists Who Reported on Arms Shipments to Syrian Rebels, *The New York Times*.

⁹⁹ Dündar and Gül receive jail terms as Turkey moves closer to criminalizing journalism, *Reporters without borders*.

vlády.¹⁰⁰ Soud také rozhodl, že jejich případné napojení na hnutí FETÖ, bude vyšetřováno a projednáváno samostatně v jiném procesu. Dündar i Gül byli až do rozhodnutí o odvolání ponecháni na svobodě. Byl jim také zrušen zákaz cestovat,¹⁰¹ čehož Dündar využil a po neúspěšném pokusu o převrat v červenci 2016 odešel do exilu do Německa.¹⁰² Odstoupil také ze své funkce v Cumhuriyet.¹⁰³ Jeho ženě, Dilek Dündar, bylo v září 2016 zakázáno opustit Turecko.¹⁰⁴ Dündar založil 24. 1. 2017 v Německu dvoujazyčný německo-turecký zpravodajský web Özgürüz podporovaný investigativní neziskovou organizací Correctiv, který se měl věnovat tématům, jež jsou v Turecku cenzurována,¹⁰⁵ a který byl o 3 dny později v Turecku zablokován.¹⁰⁶

V roce 2017 byl Dündar nominován na Nobelovu cenu míru.¹⁰⁷ Hned vzápětí generální prokuratura v Diyarbakıru podala na Ministerstvo spravedlnosti žádost o zařazení Dündara na seznam osob hledaných Interpolem poté, co na něj mimo jeho stíhání za „vyzrazení státního tajemství“ byl vydán další zatykač, a to za jeho projev, který přednesl 24. dubna 2016 právě v Diyarbakıru, a který byl považován za propagandu zakázané Strany kurdských pracujících (PKK).¹⁰⁸ Dündar v projevu kritizoval pronásledování novinářů a nazval pro-vládní novináře spolupachateli válečných zločinů z důvodu podpory vládou vedených vojenských operací v kurdských oblastech Turecka.¹⁰⁹

Ve stejném roce také začal soud se 17 novináři a dalšími zaměstnanci Cumhuriyet,¹¹⁰ kteří byli v politickém procesu obviněni z napomáhání třem organizacím, které jsou v Turecku označeny jako teroristické. 25. dubna 2018 bylo 14 z nich odsouzeno, nejvyšším trestem bylo odnětí svobody na 8 let a 6 týdnů. Dündarův případ měl být prošetřován separátně.¹¹¹

¹⁰⁰ YEGINSU, C.: Turkey Sentences 2 Journalists Who Reported on Arms Shipments to Syrian Rebels, *The New York Times*.

¹⁰¹ The Case of Can Dündar and Erdem Gül, *Global Freedom of Expression, Columbia University*.

¹⁰² Exiled Turkish journalist threatened with Interpol red notice, *Reporters without borders*.

¹⁰³ Can Dündar announces he is stepping down as editor of Turkish paper, *The Guardian*.

¹⁰⁴ Former Cumhuriyet editor Dündar says wife banned from leaving Turkey, *Hürriyet Daily News*.

¹⁰⁵ SANDERSON, Sertan: Turkish-German news website launched in Germany with Can Dündar, *Deutsche Welle*.

¹⁰⁶ Can Dündar's bilingual news platform 'Özgürüz' blocked in Turkey, *Deutsche Welle*.

¹⁰⁷ Exiled Turkish journalist threatened with Interpol red notice, *Reporters without borders*.

¹⁰⁸ Turkish prosecutor seeks red notice request for journalist Can Dündar, *Stockholm center for freedom*.

¹⁰⁹ Exiled Turkish journalist threatened with Interpol red notice, *Reporters without borders*.

¹¹⁰ GIRIT, S.: Turkey's Cumhuriyet journalists in terrorism trial, *BBC News*.

¹¹¹ Turkey: Jail terms for 14 Cumhuriyet journalists, administrators, *Reporters without borders*.

V dubnu 2018 vydala Komise pro ochranu novinářů prohlášení, ve kterém vyzvala Turecko, aby ukončilo proces s Dündarem, a rovněž apelovala, aby Interpol odmítl žádost o jeho stíhání.¹¹²

Dündar byl v Turecku dál souzen v nepřítomnosti a 9. března 2018 rozhodl turecký Nejvyšší soud o zrušení jeho původního trestu s odůvodněním, že Dündar by měl za špionáž dostat trest až 15-20 let odnětí svobody. Nejvyšší soud rovněž doporučil zproštění viny druhého obviněného v kauze odhalení transportu zbraní do Sýrie, Erdema Güla pro nedostatek důkazů.¹¹³

Erdem Gül, který zůstal v Cumhuriyet,¹¹⁴ byl 16. července 2018 definitivně zproštěn viny nejen na základě chybějících důkazů, ale i pro uplynutí čtyřměsíční promlčecí lhůty v době podání žaloby.¹¹⁵ Státní zástupce argumentoval také tím, že Gül ve svém článku z června 2015 pouze opakoval informace, které v květnu zveřejnil již Dündar, čímž pozbyly tajnosti, a proto Gülův článek již nemůže být považován za odhalování státního tajemství. Nicméně soudní proces, ve kterém Gül a Dündar čelí obvinění z napomáhání terorismu, stále pokračuje.¹¹⁶

2. října 2018 byl na 10 měsíců odnětí svobody a k zaplacení finanční pokuty odsouzen Murat Sahin, který se v květnu 2016 pokusil před budovou soudu zastřelit Cana Dündara. Trest ovšem nedostal za ublížení na zdraví jinému novináři nebo za ohrožování zbraní, ale za držení neregistrované zbraně.¹¹⁷

Dündar nyní stále žije v exilu v Německu. Jeho ženě Dilek Dünder stále nebyl vrácen pas, který jí byl zabaven po Dündarově odchodu do Německa, a rodina se navíc v Turecku dostala do finančních potíží.¹¹⁸

Can Dündar i Erdem Gül byli za svoji novinářskou práci oceněni různými organizacemi podporujícími svobodnou žurnalistiku. Dündar získal v roce 2016 cenu Komise pro ochranu novinářů International Press Freedom Award,¹¹⁹ ve stejném roce oba obdrželi Cenu za

¹¹² Turkey issues new arrest warrant for Can Dündar, asks Interpol to do same, *Committee to Protect Journalists*

¹¹³ Turkey's top court says journalist should get stiffer sentence, *Reuters*.

¹¹⁴ Turkish journalist Erdem Gül acquitted in espionage case, *Daily Sabah*.

¹¹⁵ COŞKUN, C.: Erdem Gül acquitted, *Cumhuriyet*.

¹¹⁶ Journalist Erdem Gül acquitted of 'publishing state secrets' in MIT trucks case, *Hürriyet Daily News*.

¹¹⁷ Turkey court jails gunman after attack on opposition journalist, *RTL Today*.

¹¹⁸ Wife of exiled journalist Dündar says, "enough is enough", *Ahval News*.

¹¹⁹ Can Dündar, Turkey, *Committee to Protect Journalists*.

svobodu a budoucnost médií (Prize for the Freedom and Future of the Media)¹²⁰ a v roce 2017 obdržel Dündar cenu The Golden Pen of Freedom (Zlaté pero svobody), kterou uděluje Světová asociace novin a nakladatelů (World Association of Newspapers and News Publishers, WAN-IFRA).¹²¹

3.4 Pelin Ünker – Kauza Paradise Papers

Další kauzou spojenou s novinami Cumhuriyet je případ Pelin Ünker a zapojení deníku do vyšetřování v rámci aféry Paradise Papers.

Paradise Papers je název pro kauzu v pořadí již druhého¹²² velkého úniku tajných dat z tzv. daňových rájů, ke kterému došlo v roce 2017. Německý deník Süddeutsche Zeitung získal 13,4 milionů dokumentů (1,4 TB dat)¹²³ z celkem 21 zdrojů – z firem Appleby a Asiatic Trust, které poskytují služby offshore společnostem, a z registrů společností v 19 daňových rájích. Dokumenty informují o tom, jak klienti offshore bank skrývají peníze z pochybných zdrojů, vyhýbají se placení daní apod.¹²⁴ Jedná se o dokumenty z let 1950 – 2016 a týkají se např. firem Nike, Apple či Facebook,¹²⁵ nebo jednotlivců, jako v případě britské královny Alžběty II. a dalších vysoce postavených a vlivných osob a celebrit.¹²⁶

Stejně jako v případě Panama Papers sdílel deník Süddeutsche Zeitung informace s Mezinárodním konsorciem investigativních novinářů (International Consortium of Investigative Journalists, dále ICIJ), na základě čehož vznikl vyšetřovací tým složený z více než 380 novinářů z 96 médií v 67 zemích, který se věnuje jednotlivým případům a zveřejňuje další informace.¹²⁷ Seznam médií zapojených ve vyšetřování je dostupný na webových stránkách organizace ICIJ.¹²⁸

¹²⁰ TRIMBORN, M.: Dündar and Gül receive Prize for the Freedom and Future of the Media, *European Centre for Press and Media Freedom*.

¹²¹ HESLOP, A.: Golden Pen of Freedom Awarded to Turkish Journalist Can Dündar, *World Association of Newspapers and News Publishers*.

¹²² V prvním případě se jednalo o kauzu Panama Papers v roce 2016, během které uniklo 2,6 TB dat. I v této kauze získal tajná data deník Süddeutsche Zeitung.

¹²³ Paradise Papers: Your guide to four years of offshore revelations, *BBC News*.

¹²⁴ GAMPERL, E.; LANGHANS, K.; MUCH, M.; MUNZINGER, H.; OBERMAIER, F.; OBERMAYER, B.; RICHTER, N.; WIEGAND, R.; WORMER, V.; ZICK, T.: Das sind die Paradise Papers, *Süddeutsche Zeitung*.

¹²⁵ HOPKINS, N.; BENGTSOON, H.: What are the Paradise Papers and what do they tell us?, *The Guardian*.

¹²⁶ Nový únik dat z daňových rájů: Paradise Papers zmiňují i majetek britské královny, *ČT24*.

¹²⁷ GAMPERL, E.; LANGHANS, K.; MUCH, M.; MUNZINGER, H.; OBERMAIER, F.; OBERMAYER, B.; RICHTER, N.; WIEGAND, R.; WORMER, V.; ZICK, T.: Das sind die Paradise Papers, *Süddeutsche Zeitung*.

¹²⁸ Media Partners, *International Consortium of Investigative Journalists*.

V Turecku se do vyšetřování kauzy Paradise Papers zapojily noviny Cumhuriyet,¹²⁹ pro které pracovala i novinářka Pelin Ünker. 8. ledna 2019 byla na webových stránkách organizace ICIJ zveřejněna zpráva o jejím odsouzení v souvislosti s kauzou Paradise Papers. Ünker byla shledána vinou z urážky na základě jejího vyšetřování bývalého tureckého předsedy vlády Binali Yıldirima a jeho dvou synů.¹³⁰

Na Pelin Ünker a noviny Cumhuriyet byla podána žaloba nejen ze strany Yıldirima, ale i dalších vysoce postavených osob ze Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP), např. ministra financí Berata Albayraka. V rámci svého působení ve vyšetřovacím týmu ICIJ se Cumhuriyet zabývaly nezákonným jednáním vlivných osob, které se pohybují kolem tureckého prezidenta Erdogana a které se měly skrze daňové ráje vyhýbat placení daní. Ünker následně informovala o pěti offshore společnostech na Maltě, jejichž spoluvlastníky by měli podle výsledků vyšetřování být synové Binali Yıldirima – Erkam a Bülent.¹³¹ Jedna z offshore společností sdílí adresu s tureckou firmou, která v minulosti získala od turecké vlády tender ve výši 7 milionů dolarů, a kterou vlastnil obchodní partner Yıldirima předtím, než Yıldirim vstoupil do politiky. Yıldirim ani jeho synové vlastnictví společností nepopřeli, ale přesto Ünker zažalovali.¹³²

Pelin Ünker byla za svoje vyšetřování rodiny Binali Yıldirima odsouzena k trestu odnětí svobody na 13 měsíců a 5 dní¹³³ a finanční pokutě, a to za hanobení a urážku. Proti rozsudku, který podle svých slov očekávala, se chce odvolat.¹³⁴

Na Ünker byla ze stejného popudu podána žaloba i ze strany Berata Albayraka a jeho bratra Serhata Albayraka. V tomto případě rozhodl istanbulský soud 28. března 2019 o ukončení jejího stíhání z důvodu uplynutí čtyřměsíční promlčecí lhůty při podání žaloby.¹³⁵

Yıldirim a Albayrak se stali prvními politiky na světě, kteří podali žalobu v souvislosti s Paradise Papers.¹³⁶

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ SHIEL, F.: Turkish Journalist Sentenced to Prison Over Paradise Papers' Investigation, *International Consortium of Investigative Journalists*.

¹³¹ Turkish ministers exposed in Paradise Papers sue journalist, newspaper, *Ahval News*.

¹³² SHIEL, F.: Turkish Journalist Sentenced to Prison Over Paradise Papers' Investigation, *International Consortium of Investigative Journalists*.

¹³³ CONNOR, R.: Turkey court hands jail term to DW reporter Pelin Ünker, *Deutsche Welle*.

¹³⁴ SHIEL, F.: Turkish Journalist Sentenced to Prison Over Paradise Papers' Investigation, *International Consortium of Investigative Journalists*.

¹³⁵ BIA News Desk: Paradise Papers Case Against Journalist Ünker Dismissed Due to Statute of Limitations, *Bianet*.

¹³⁶ Ibid.

Ředitel organizace ICIJ Gerard Ryle označil případ Pelin Ünker za další z dlouhé série útoků na svobodu slova v Turecku.¹³⁷

3.5 Shrnutí

Kauzy prezentované v této kapitole podle mého názoru zastupovaly 3 nejvýraznější jevy, které jsou v Turecku s problematikou svobodné žurnalistiky spjaty.

Případ Mehmeta Baransu ukazuje na trend, kterým je zatýkání a věznění novinářů bez důkazů, s konspiračním obviněním souvisejícím s pokusem o svržení vlády.

Kauza odhalení transportu zbraní do Sýrie a s ní související zatčení novinářů Cana Dündara a Erdema Güla zde zastupuje případy, kdy je obvinění vzneseno na základě zveřejnění činnosti státu, která měla zůstat utajena, a jejíž veřejné odhalení vede pro tureckou vládu k mnoha problémům nejen v domácí, ale i v zahraniční politice.

Vyšetřování kauzy Paradise Papers novinářkou Pelin Ünker zde prezentuje další z nejčastějších důvodů zatčení novinářů, konkrétně tedy odhalení korupčních kauz, do kterých jsou zapleteni představitelé vlády.

Tyto tři případy ale rozhodně nezastupují všechny kategorie, do kterých lze proti-novinářské kauzy zařadit. Nejčastějším důvodem k represím vůči pracovníkům médií je pochopitelně jakákoli kritika vlády či prezidenta Erdogana.

¹³⁷ BORGHER, J.: Journalist Pelin Ünker sentenced to jail in Turkey over Paradise Papers investigation, *The Guardian*.

4 Žurnalistika v Egyptě

Egypt je další zemí patřící v žebříčcích věnujících se svobodě médií k těm státům, které jsou hodnoceny nejhůře. Situace novinářů v Egyptě byla velmi složitá již za předchozích vlád, což se projevilo např. při událostech Arabského jara v roce 2011 či během éry prezidenta Mursího a především pak po uchopení moci prezidentem Sísím v roce 2013. V posledních letech bylo v Egyptě bez soudu uvězněno ve vykonstruovaných procesech mnoho novinářů, kteří se vyjadřovali proti politice momentálně vládnoucí strany. V současné době lze pod vlivem represí prezidenta Sísího pozorovat změnu postojů i ve státem řízených médiích, jak se ukázalo např. při kauze zatčení novinářů EJS¹³⁸ (viz kapitola 4.4), kdy deníky jako např. al-Ahram, tradiční zastávce Sísího a jeho vlády, vyjádřil podporu EJS v boji za propuštění zadržovaných novinářů a za zlepšení podmínek pro žurnalistiku v zemi.

Co se týče státem vlastněných novin, velmi známým a rovněž nejstarším deníkem je al-Ahram, založený roku 1875. Deník je úzce spjatý s vládnoucím režimem, nicméně v roce 2016 došlo k velké změně a al-Ahram podpořil novináře EJS (viz kauza níže) a rovněž kritizoval vládu za její kroky v tomto případě.

Al-Achbár jsou rovněž noviny vlastněné státem, silně podporující vládu. Proslavily se např. interpretací protestů Arabského jara v roce 2011 jako „velké konspirace proti Egyptu.“

S Arabským jarem je spojen vznik soukromých novin al-Tahrír, které se otevřeně vyjadřovali k revoluci i následné vládě prezidenta Muhammada Mursího. V posledních letech ale prokazují podporu prezidentu Sísímu.

Další soukromé periodikum al-Šurúk, založené v roce 2009, se prezentuje jako nezávislé, ačkoli v současnosti je zde zřejmý trend autocenzury, obzvláště co se týče kritiky prezidenta Sísího.¹³⁹

¹³⁸ Egyptian Journalists Syndicate.

¹³⁹ Egypt's Media Landscape: An overview, *Fanack.com*.

4.1 Svoboda tisku v Egyptě

Po převratu Abdul al-Fattáha as-Sísího v roce 2013 se situace novinářů v Egyptě rapidně zhoršila a země se stala jednou z předních v potlačování svobody slova a útlaku médií na světě.¹⁴⁰ Komise pro ochranu novinářů referuje o 7 zabitých novinářích jen za rok 2013.¹⁴¹ Mnoho novinářů je v současnosti v Egyptě odsouzeno často i na doživotí nebo drženo ve vězení bez soudu či dokonce bez jasného obvinění. Nejčastěji uváděným důvodem postihu je podpora Muslimského bratrstva. Stejně jako v Turecku je i v Egyptě běžná praxe hromadných soudních procesů.¹⁴²

Svoboda tisku byla značně ovlivněna také novou egyptskou ústavou z roku 2014.¹⁴³ Článek 70 (Svoboda tisku) deklaruje, že svoboda tisku je zaručena, k čemuž článek 71 (Svoboda publikování) dodává, že „je zakázáno cenzurovat, konfiskovat, pozastavovat nebo zavírat egyptské noviny a média jakýmkoli způsobem“ s výjimkou, kdy se země nachází ve válce nebo ve stavu mobilizace, v takovém případě je možná „omezená cenzura“. Rovněž je v tomto článku uvedeno, že za „zločiny spojené s podněcováním k násilí nebo diskriminaci mezi obyvateli, nebo napadání cti jednotlivců“ hrozí tresty stanovené zákonem.¹⁴⁴ Právě toto ustanovení dává prostor k (často politicky motivovanému) obviňování novinářů a jejich věznění.¹⁴⁵ Článek 72 ukládá státu povinnost zajistit nezávislost všech tiskových institucí a vlastněných médií, která má zaručit jejich neutralitu, vyjadřování všech názorů, politických a intelektuálních trendů a sociálních zájmů, a rovnost. Ústava se také zabývá Národní radou pro média, která je podle článku 211 zodpovědná za garantování a ochranu svobody tisku a médií dle ústavy, jejich „nezávislost, neutralitu, pluralitu a diverzitu,“ přičemž má kompetence zajišťovat kontroly a regulace, aby zajistila „dodržování etických standardů a národních bezpečnostních potřeb,“ a monitorovat legalitu zdrojů a financování tisku a médií.¹⁴⁶

V srpnu 2015 byl schválen zákon o terorismu, který pro novináře znamená např. povinnost informovat o teroristických útocích pouze tak, jak zní oficiální verze schválená vládou. V prosinci 2016 vešel v platnost zákon omezující média, který znamená restrikce

¹⁴⁰ Egypt, *Reporters without borders*.

¹⁴¹ 7 Journalists Killed in Egypt in 2013, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁴² Egypt, *Reporters without borders*.

¹⁴³ EL-DABH, B.: Egypt's Media Crackdown and the New Constitution, *The Tahrir Institute for Middle East Policy*.

¹⁴⁴ Egypt's Constitution of 2014, *Constitute Project*.

¹⁴⁵ EL-DABH, B.: Egypt's Media Crackdown and the New Constitution, *The Tahrir Institute for Middle East Policy*.

¹⁴⁶ Egypt's Constitution of 2014, *Constitute Project*.

v informování např. o ekonomické situaci země apod. Trend potlačování svobody slova se v poslední době začíná projevovat i na internetu.¹⁴⁷

K egyptským praktikám jako je cenzura, blokování webových stránek, zavírání soukromých a mezinárodních médií (BBC, al-Džazíra) se 16. července 2018 přidal zákon o „nepravdivých informacích“ a jejich šíření.¹⁴⁸ Zákon povoluje trestat novináře, blokovat účty na sociálních sítích, které mají více než 5 000 sledujících (což z nich podle nového zákona dělá sdělovací prostředky), a pokutovat editory v případě, že budou šířit zprávy, které budou uznány jako falešné. Zatímco řada (nejen) západních médií kritizovala tento zákon jako další způsob potlačování svobody tisku, egyptská pro-vládní média rozpoutala kampaň proti lživým zprávám.¹⁴⁹

Na žebříčku World Press Freedom Index, se Egypt v roce 2020 umístil na 166. místě ze 180 hodnocených zemí.¹⁵⁰

4.2 Mahmúd Abú Zajd – Zachycení protestů v Egyptě r. 2013

Mahmúd Abú Zajd je egyptský nezávislý fotoreportér známý také pod přezdívkou Shawkan. Jeho příspěvky byly v minulosti otištěny i v několika světových médiích (Time, Bild a další)¹⁵¹ a pravidelně přispíval svými fotografiemi na britské stránky pro občanské novináře a také v agentuře Demotix, která po jeho zatčení lobovala za propuštění.¹⁵²

15. srpna 2013 vypukly v Káhiře protesty přívrženců bývalého prezidenta Muhammada Mursího. Během demonstrace se bezpečnostní složky snažily udržet tábory příznivců a odpůrců Mursího oddělené, ale jejich zásah se za použití buldozerů a zbraní proti protestujícím změnil v nekontrolovatelné násilí, které si vyžádalo stovky obětí. Jednání bezpečnostních složek vyvolalo okamžité odsuzující reakce v Egyptě i mimo něj.¹⁵³

Zatímco ve světových médiích se objevovaly titulky s počtem mrtvých účastníků sit-inů (přičemž konečný počet se napříč zdroji liší, Human Rights Watch uvádí až přes 1000 obětí,

¹⁴⁷ Egypt, *Reporters without borders*.

¹⁴⁸ TIMEP Brief: Press Freedom in Egypt, *The Tahrir Institute for Middle East Policy*.

¹⁴⁹ MAGDY, S.: Egypt says it fights fake news, critics see new crackdown, *Associated Press News*.

¹⁵⁰ 2020 World Press Freedom Index, *Reporters without borders*.

¹⁵¹ Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Human Rights Commission*.

¹⁵² Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Committee to Protect Journalists*.

¹⁵³ MURRAY, W.; TICHER, M.; MALIK, S.; GABBATT, A.; LAUGHLAND, O.: Egyptian military government declares month-long emergency - as it happened, *The Guardian*.

egyptské Ministerstvo zdravotnictví 638 mrtvých,¹⁵⁴ atd.), egyptské státní noviny al-Ahram informovaly o 2 policistech zastřelených ozbrojenými útočníky a o útoku rozzuřených protestujících na policejní stanice a vládní budovy.¹⁵⁵ V Egyptě byl následně vyhlášen měsíční výjimečný stav, nicméně Muslimské bratrstvo v protestech pokračovalo.¹⁵⁶

V průběhu protestů byl (mezi dalšími asi 800 lidmi¹⁵⁷) zadržen i Mahmúd Abú Zajd, dokumentující události na Raba'a Al-Adawija. Během tohoto zásahu byl Zajd svázán a zbit. Nejprve byl spolu s dalšími novináři držen uvnitř káhirského stadionu a poté převezen na policejní stanici, kde byl znovu obětí surového bití ze strany policistů, a následně byl umístěn do detenční vazby, kde spolu s dalšími 40 zadrženými 3 dny sdílel malou celu. Po celou dobu nedostal jídlo ani pití a byl několikrát znovu zbit. Převoz do vězení Tora (známého pro své kruté podmínky) v dodávce, kde byli zadržení zamčeni, nepřežilo 37 vězňů.¹⁵⁸ Pobyt ve vězení byl Zajdovi stále prodlužován a před soud se jeho případ dostal až v září 2015. Zajd byl ve vykonstruovaném procesu obviněn z držení zbraní, vraždy, pokusu o vraždu a členství v teroristické organizaci,¹⁵⁹ za což mu místo původně očekávaného odsouzení na doživotí hrozil trest smrti.¹⁶⁰ V srpnu 2018 byl Shawkan nakonec odsouzen k 5 letům odnětí svobody.¹⁶¹

I přes četné mezinárodní žádosti o propuštění (nejen) v souvislosti se žloutenkou typu C, kterou se Zajd nakazil během pobytu ve vězení, byl stále vězněn¹⁶² a mučen, navíc bez možnosti adekvátní lékařské péče.¹⁶³ Podle oficiální lékařské zprávy, která byla egyptskými prokurátory prezentována během soudního slyšení v květnu 2017, byl ale Shawkan naprosto zdravý a tudíž k jeho propuštění neexistoval důvod.¹⁶⁴

¹⁵⁴ All According to Plan: The Rab'a Massacre and Mass Killings of Protesters in Egypt, *Human Rights Watch*. srov. MOHSEN, M.: Health Ministry raises death toll of Wednesday's clashes to 638, *Daily News Egypt*.

¹⁵⁵ Armed assailants kill 2 policemen in Cairo, *Ahram online*.

¹⁵⁶ HAMRA, K.: Egypt: Středeční masakr má přes 600 obětí, bratrstvo se ale nevzdává, *ČT 24*.

¹⁵⁷ Egyptský fotoreportér Mahmúd Abú Zeid alias Shawkan je konečně volný, *Amnesty International*.

¹⁵⁸ SHAWKAN: The walls of my life.

¹⁵⁹ Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Committee to Protect Journalists*.

¹⁶⁰ Shawkan: Ve vězení za focení, *Amnesty International*.

¹⁶¹ Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Committee to Protect Journalists*.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Shawkan: Ve vězení za focení, *Amnesty International*.

¹⁶⁴ Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Committee to Protect Journalists*.

Zajdův soudní proces pokračoval až do 16. února 2019, kdy byl propuštěn na svobodu. Je ale stále v podmínce, a proto musí po dobu 5 let strávit část každého dne na policejní stanici.¹⁶⁵

Mahmúd Abú Zajd získal v roce 2016 Mezinárodní cenu za svobodu tisku, kterou uděluje Komise pro ochranu novinářů.¹⁶⁶

4.3 Mahmúd Hussajn – Novinář al-Džazíry vězněný bez soudu

Novinář Mahmúd Hussajn pracoval od roku 2010 pro al-Džazíru v Káhiře a když byla tato pobočka po převratu v roce 2013 zavřena, pokračoval ve své práci přímo v Dauhá.

Od 20. prosince 2016 byl Hussajn i se svou rodinou na dovolené v Káhiře, kde ho ihned po přiletu na letišti zadržela policie, a od 23. prosince, kdy byl znovu zatčen v Gize, byl držen v detenční vazbě.¹⁶⁷ Důvodem k Hussajnově zadržení bylo jeho údajné členství v Muslimském bratrstvu (označovaném v Egyptě za teroristickou organizaci) a pokus o svržení egyptského prezidenta Sísího. Tato obvinění striktně odmítla al-Džazíra jakožto Hussajnovův zaměstnavatel.¹⁶⁸ Po prohledání domů Hussajnových dvou bratrů, které policii nepřineslo žádnou záminku pro zatčení, byli oba bratři přesto zadrženi, a všichni 3 byli ve vazbě, aniž by o nich měla rodina nějaké zprávy.¹⁶⁹

Oba Hussajnovi bratři byli později propuštěni, ale co se novináře týče, 25. prosince 2016 potvrdil Egypt oficiálně jeho zatčení za šíření falešných zpráv a poškozování egyptské reputace, které mělo být financováno ze zahraničí.¹⁷⁰ Bývalý egyptský ministr vnitra Mahdí Abd al-Džáfar (ve funkci v letech 2015-2018) uvedl, že „*al-Džazíra nařídila některým lidem spolupracujícím s kanálem uvnitř země, aby pokračovali v implementaci svého mediálního plánu provokace, podněcování proti státu a šíření chaosu prostřednictvím vysílání falešných zpráv.*“¹⁷¹

¹⁶⁵ Egyptský fotoreportér Mahmúd Abú Zeid alias Shawkan je konečně volný, *Amnesty International*. srov. MANSOUR, S.: In Egypt, 'freedom' ends daily at 6pm for Shawkan and Abdelfattah, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁶⁶ International Press Freedom Awards: Mahmoud Abou Zeid, Egypt, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁶⁷ Timeline: Mahmoud Hussein's 400 days in Egyptian prison, *Al-Jazeera*.

¹⁶⁸ Egypt arrests Al Jazeera news producer during vacation, *Al-Jazeera*.

¹⁶⁹ Timeline: Mahmoud Hussein's 400 days in Egyptian prison, *Al-Jazeera*.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ ALSHARIF, A.: Egypt confirms Al Jazeera producer's arrest for 'provoking sedition', *Reuters*. srov. Al-Jazeera producer arrested in Egypt for 'broadcasting false news': Interior ministry, *Ahram Online*.

I tato obvinění proti svému novináři al-Džazíra popřela a varovala egyptskou vládu před mučením Mahmúda Hussajna.¹⁷²

Hussajnovu zatčení přišlo po odvysílání dokumentu „Al-Asakers“ (Vojáci), ve kterém al-Džazíra popisovala, jak v Egyptě probíhají odvody mladíků do armády, a který si Egypt vyložil jako kritiku svých vzdušných sil na základě falešných důkazů.¹⁷³

25. prosince 2016 vysílala státní média v Egyptě policejní videa, která měla svědčit o Hussajnově vině, nicméně neobsahovala žádné prokazatelné důkazy.¹⁷⁴

Hussajnov vykonstruovaný případ vyvolal vlnu žádostí a apelů na jeho propuštění ze strany mnoha mezinárodních organizací zabývajících se svobodou médií.¹⁷⁵ V lednu 2018 se ve svém reportu zabývala situací i OSN, která požadovala od egyptské vlády doložení informací o tomto případě a o vyšetřování porušení lidských práv vůči Hussajnovi. Odpověď na tuto žádost přišla v srpnu 2018 a egyptská vláda v ní uvedla, že zacházení s lidmi v detenci neporušuje žádnou Egyptem ratifikovanou mezinárodní smlouvu a je zcela legální a v souladu s lidskými právy. OSN také vyzvala Egypt k napravení situace Mahmúda Hussajna, tedy jeho okamžité propuštění a poskytnutí odškodnění jemu a jeho rodině.¹⁷⁶

Stejně jako Mahmúd Abú Zajd, i Mahmúd Hussajn byl většinu trestu držen ve věznici Tora za velmi krutých podmínek.¹⁷⁷ Hussajnov zdravotní stav a jeho psychické problémy, které se během vazby rozvinuly, se ještě zhoršily poté, co si zlomil ruku a byla mu odepřena lékařská péče.¹⁷⁸

23. května 2019 zveřejnil deník al-Ahram zprávu o propuštění Mahmúda Hussajna na základě rozhodnutí Káhirského soudu.¹⁷⁹ Konkrétní datum jeho osvobození ale nebylo stanoveno, a ačkoli podle egyptského práva mělo k jeho propuštění dojít do 24 hodin od rozhodnutí soudu, Hussajn byl z nejasných důvodů 28. května odvezen z policejní stanice zpět do věznice Tora, kde je držen dodnes, a jeho vyšetřování bylo znovu obnoveno.¹⁸⁰

¹⁷² Al Jazeera condemns arrest of its journalist in Egypt, *Al-Jazeera*.

¹⁷³ Mahmoud Hussein Gomaa, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Groups call for release of Al Jazeera's Mahmoud Hussein, *Al-Jazeera*.

¹⁷⁶ UN: Egypt's imprisonment of Mahmoud Hussein 'arbitrary', *Al-Jazeera*.

¹⁷⁷ Al Jazeera reporter spends 100th day in Egyptian jail, *Al-Jazeera*.

¹⁷⁸ YOUNES, A.: Al Jazeera slams Egypt's treatment of Mahmoud Hussein, *Al-Jazeera*.

¹⁷⁹ EL-DÍN, S. G.: Cairo court releases Al-Jazeera correspondent Mahmoud Hussein under precautionary measures, *Ahram Online*.

¹⁸⁰ Egypt: Al Jazeera's Mahmoud Hussein returned to Tora prison, *Al-Jazeera*.

Hussajnova detenční vazba je prodlužována každých 45 dní již více než 3 roky¹⁸¹ a novinář tedy stále zůstává ve vězení, aniž by byl oficiálně odsouzen.

Al-Džazíra vytvořila v rámci kampaně za propuštění Mahmúda Husssajna webovou stránku, která shromažďuje informace o této kauze a kde je možné podepsat petici za osvobození novináře.¹⁸²

4.4 Egyptian Journalists Syndicate (EJS)

Egyptian Journalists Syndicate (lze se setkat i s názvem Egyptian Press Syndicate, EPS) je ne-vládní organizace zaštiťující pod sebou řadu novinářů, jinými slovy unie novinářů. Tato organizace je především v posledních několika letech v rozporu s egyptskou vládou, které se nelíbí kritika vedení státu apod.

Začátkem kauzy, které se zde budu věnovat, byla pravděpodobně kritika stavu žurnalistiky v Egyptě, kde podle reportu EJS z února 2016 dochází k „větším represím vůči novinářům a potlačování svobody médií než za vlády prezidenta Husního Mubáraka.“¹⁸³ Novináři vyjadřují názor většiny egyptského lidu, který je nespokojený se Sísího konfiskací moci, upadající ekonomikou a běžně se vyskytující policejní brutalitou.¹⁸⁴ V dubnu 2016 přišlo jako reakce na tuto vytrvalou kritiku vydání zatykače na Chálida al-Balšího (vedoucího Komise pro svobody EJS) za podněcování ke svržení režimu, narušování veřejného pořádku a hanobení členů Ministerstva vnitra. V prostoru před budovou EJS,¹⁸⁵ která je místem protestů již 70 let,¹⁸⁶ se v dalších dnech shromáždily davy protestujících především proti nové námořní dohodě mezi Egyptem a Saúdskou Arábií o užívání ostrovů v Rudém moři, které Egypt Saúdské Arábii poskytl. S těmito protesty se svezla i kritika prezidenta Sísího a jeho režimu obecně. Následovala vlna zatýkání novinářů a prohledávání jejich domů a 25. dubna se během rozhánění protestů skupina ozbrojených mužů pokusila zaútočit na budovu EJS, čemuž přihlížely bezpečnostní jednotky, které ale proti útočníkům nezasáhly.¹⁸⁷

¹⁸¹ Mahmoud Hussein Gomaa, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁸² FreeMahmoudHussein.com

¹⁸³ KASSAB, B.: Timeline: The Journalists Syndicate and the state, an ongoing battle, *Mada Masr*.

¹⁸⁴ MANSOUR, S.: Egyptian government clash with Journalists Syndicate marks turning point in censorship fight, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁸⁵ KASSAB, B.: Timeline: The Journalists Syndicate and the state, an ongoing battle, *Mada Masr*.

¹⁸⁶ MANSOUR, S.: Egyptian government clash with Journalists Syndicate marks turning point in censorship fight, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁸⁷ KASSAB, B.: Timeline: The Journalists Syndicate and the state, an ongoing battle, *Mada Masr*.

Situace se vyostřila 1. května 2016, kdy bezpečnostní složky násilně vtrhly do budovy EJS a zadržely zde dva stíhané novináře, což vyvolalo další sit-iny a také podání stížnosti na toto jednání u generálního prokurátora. Ten jako odpověď vydal prohlášení s výhrůžkou soudního jednání proti řediteli EJS Jahjá Qallašovi.¹⁸⁸ Zásah bezpečnostních jednotek v budově EJS vyvolal silnou podporu pro EJS ze strany dalších egyptských i zahraničních novinářů a organizací věnujících se problematice svobodné žurnalistiky a je označován za jedno z mnoha násilných porušení práv novinářů policií a soudním systémem v Egyptě¹⁸⁹ a za zlomový bod v boji proti porušování svobody médií v zemi.¹⁹⁰

4. května se tisíce egyptských novinářů shromáždily v budově EJS, aby vyjádřily svoji solidaritu. Ačkoliv byla na místě přítomna policie, nezasáhla proti příznivcům Sísího vlády, kteří na novináře házeli kameny, uráželi je a fyzicky je napadali.¹⁹¹ Výsledkem tohoto setkání novinářů byl seznam požadavků jako např. propuštění zatčených novinářů, zastavení stíhání Qallaše, omluva prezidenta Sísího, odstoupení ministra vnitra Mahdího Abd al-Džáfara z funkce apod., při jejichž nesplnění hrozili novináři stávkou.¹⁹² Prezident Sísí ale odmítl těmto požadavkům vyhovět.

Zajímavostí je, že zatímco v minulosti např. státní deník al-Ahram podporoval vládu za všech okolností, v případě této kauzy EJS obrátil a přidal se k dalším egyptským médiím vyjadřujícím podporu novinářům a kritiku egyptské vlády.¹⁹³

29. května byli ředitel EJS Jahjá Qallaš, Chálid al-Balší a Džamál Abd al-Rahím předvoláni k vyšetřování za šíření falešných zpráv o zásahu bezpečnostních sil v budově EJS a ukrývání dvou (již zmiňovaných) stíhaných novinářů.¹⁹⁴ Všichni obžalovaní popřeli během soudního jednání svoji vinu.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ In support of the Journalists Syndicate, in defense of our profession, *Mada Masr*.

¹⁹⁰ MANSOUR, S.: Egyptian government clash with Journalists Syndicate marks turning point in censorship fight, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁹¹ MANSOUR, S.: Egyptian government clash with Journalists Syndicate marks turning point in censorship fight, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁹² Relieve: Egyptian journalists to consider strike if interior minister is not sacked, *Ahram Online*. (Zde je k nahlédnutí celý časový přehled událostí z tohoto shromáždění.)

¹⁹³ MANSOUR, S.: Egyptian government clash with Journalists Syndicate marks turning point in censorship fight, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁹⁴ KASSAB, B.: Timeline: The Journalists Syndicate and the state, an ongoing battle, *Mada Masr*.

Amnesty International označila zatčení novinářů EJS za „drakonické potlačování svobody projevu“ ukazující extrémní opatření, která je egyptská vláda připravena přijmout, aby upevnila svoji moc.¹⁹⁵

19. listopadu 2016 byli Qallaš, al-Balší a Abd al-Rahím odsouzeni ke dvěma letům odnětí svobody s kaucí 10 000 egyptských liber za každé odvolání, ve kterém neuspějí.¹⁹⁶

Zatímco Komise pro ochranu novinářů a další podobně zaměřené organizace označily soud s novináři EJS za porušení svobody projevu a projev pokračujících vládních represí vůči novinářům v Egyptě, prezident Sísí popřel, že by jejich zatčení bylo otázkou svobody slova.¹⁹⁷

Kauza Qallaše, al-Balšího a Abd al-Rahmána je v historii EJS vůbec prvním případem, kdy byl novinář z této organizace souzen. Do května 2016 byl EJS považován za „bezpečné místo,“ což se ale za vlády prezidenta Sísího definitivně změnilo,¹⁹⁸ a novináři z EJS jsou stále terčem represí a zatýkání.

¹⁹⁵ Egypt: Head of press syndicate detained in unprecedented crackdown on media freedom, *Amnesty International*.

¹⁹⁶ Leaders of Egypt's Journalists Syndicate sentenced to 2 years in jail, *Committee to Protect Journalists*.

¹⁹⁷ FINNAN, D.: Egypt's media crackdown: targeting of journalists union and continued detention of reporter, *RFI*.

¹⁹⁸ Egypt's Press Syndicate under fire, *Al-Jazeera*.

4.5 Shrnutí

První dvě kauzy, které jsou v této kapitole představeny, tedy věznění fotoreportéra Shawkana a novináře Mahmúda Hussajna, odhalují praktiku, která je v případě represí egyptské vlády vůči médiím typická, a sice zadržování novinářů bez soudu a jejich pozdější uvěznění na základě vykonstruovaných procesů s neexistujícími důkazy.

V případě Egyptian Journalists Syndicate je zase patrná jakákoli absence snahy vlády o zabránění násilí vůči novinářům, kdy bezpečnostní složky nečinně přihlíží jejich napadání, případně na nich násilí sami páchají.

Novináři, kteří jsou drženi v nechvalně známém egyptském vězení Tora, jsou zde vězněni za krutých a nelidských podmínek, stávají se oběťmi mučení, je jim odepřena lékařská péče a často i jídlo a pití.

Současná situace je obyvateli a novináři v Egyptě popisována jako ještě mnohem horší, než jaká panovala v předchozích letech, např. za vlády Husního Mubáraka.

5 Žurnalistika v Saúdské Arábii

Otázka svobodné žurnalistiky v Saúdské Arábii se znovu stala předmětem zájmu světových politiků, médií a organizací bojujících za lidská práva v roce 2018, kdy byl během svého pobytu na saúdském konzulátu v Istanbulu zavražděn prominentní saúdský novinář Džamál Chášukdží, který toho času působil v Americe a ve svých článcích kritizoval politiku saúdského korunního prince Muhammada bin Salmána. Tato kauza znamenala nejen zvýšenou pozornost světa upřenou na svobodu projevu v Saúdské Arábii, ale také zhoršení ekonomických a diplomatických vztahů této země s jejími zahraničními partnery. Ačkoli se princ Muhammad bin Salmán snaží prezentovat Saúdskou Arábii jako modernizující se zemi (viz jeho projekt „Vize 2030“), kroky, které uskutečňuje, často vedou zemi opačným směrem.

V roce 1978 byly v Saúdské Arábii založeny noviny Ašarq al-Awsat, které nyní vycházejí ve 14 světových městech. Specializují se především na saúdskou zahraniční politiku a aktuální zprávy z regionu Blízkého východu. Pod záštitou Ašarq al-Awsat vychází také anglicky psaný deník Arab News.

Noviny Okaz založené roku 1960 se staly v Saúdské Arábii velmi populárními, stejně jako jejich anglicko-jazyčná odnož Saudi Gazzete.

Na regionální a národní politiku Saúdské Arábie se zaměřuje deník al-Rijád.

V neposlední řadě je nutné také zmínit soukromou zpravodajskou stanicí al-Arabíja, která je přímým konkurentem katarské al-Džazíry.¹⁹⁹

5.1 Svoboda tisku v Saúdské Arábii

V Saúdské Arábii není úplná svoboda projevu v legislativě nijak deklarována. Základní zákon z roku 1992, který je stále účinný, zakazuje zveřejňování textů, které jsou proti-státní či jinak nepřípustné,²⁰⁰ přičemž s velmi podobným zněním vstoupil již v roce 1959 v platnost i Tiskový zákon, který znamenal konec svobodné žurnalistiky, především pak publikování textů kritických vůči státu či saúdské tradici. Pravomoc zavírat noviny a propouštět jejich vedení, která později vedla i k zatýkání novinářů, získalo Ministerstvo pro média díky

¹⁹⁹ Saudi's Media Landscape: An Overview, Fanack.com.

²⁰⁰ Basic Law of Governance, *The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia*, čl. 39.

Národnímú tiskovému nařízením v roce 1964. Královský tiskový dekret z roku 1982 stanovil kritiku královské rodiny a náboženských autorit v rámci médií za trestný čin.²⁰¹

Další regulaci pro novináře přinesl Zákon o tisku a publikování z roku 2003, který garantuje svobodu projevu „v rámci limitů šaría a zákona,“ stanovuje, jaké podmínky musí tiskoviny splňovat pro jejich schválení, apod.²⁰²

V roce 2008 byl v Saúdské Arábii založen Specializovaný trestní soud (Specialized Criminal Court, SCC), který se během doby své existence stal největší zbraní pro zatýkání nepohodlných novinářů.²⁰³

Situaci pro média ještě zpřísnil Zákon o teroristických zločinech a jejich financování z roku 2014, který vznikl v rámci saúdské prezentace boje proti terorismu, a který mimo jiné zvyšuje kompetence ministra vnitra.²⁰⁴ Zákon definuje terorismus velmi zjednodušeně a podle Amnesty International a dalších institucí je snadno zneužitelný a může sloužit jako nástroj ke kontrole médií a kriminalizaci jejich aktivit.²⁰⁵

Podle hodnocení Komise pro ochranu novinářů z roku 2019 obsadila Saúdská Arábie (společně s Egyptem) třetí místo v žebříčku nejhorších vězňů novinářů. Na vyšších pozicích se umístila jen Čína a Turecko.²⁰⁶ V reportu stejné organizace představujícím žebříček 10 zemí s nejvyšší mírou cenzury médií zaujala Saúdská Arábie v roce 2019 čtvrté místo.²⁰⁷

V hodnocení World Press Freedom Index lze v roce 2020 najít Saúdskou Arábii na 170. pozici ze 180 hodnocených zemí.²⁰⁸

5.2 Vražda Džamála Chášukdžího

Jméno uznávaného saúdského novináře Džamál Chášukdžího se díky celosvětové mediální pozornosti upřené na jeho zavraždění stalo v posledních letech velmi skloňovaným. Na začátku své kariéry psal Džamál Chášukdží pro anglicko-jazyčné online noviny Saudi

²⁰¹ Saudi's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*.

²⁰² Law of Printing and Publication, *The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia*.

²⁰³ Saudi Arabia: Muzzling Critical Voices, *Amnesty International*.

²⁰⁴ Celé znění zákona viz: <http://www.sama.gov.sa/> - celý odkaz v Seznamu použitých zdrojů

²⁰⁵ Saudi Arabia: New terrorism law is latest tool to crush peaceful expression, *Amnesty International*. srov. New Saudi Law Threatens Critics with „Terrorism“ Charges, *Freedom House*.

²⁰⁶ China, Turkey, Saudi Arabia, Egypt are world's worst jailers of journalists, *Committee to Protect Journalists*.

²⁰⁷ 10 Most Censored Countries, *Committee to Protect Journalists*.

²⁰⁸ 2020 World Press Freedom Index, *Reporters without borders*.

Gazette, a poté byl zaměstnán v několika dalších arabských novinách, kde se věnoval např. dění v Afghánistánu během sovětské okupace a za éry al-Qá'idy pod vedením Ussámy bin Ládina, se kterým se několikrát setkal, apod. V Saúdské Arábii dále působil v Arab News a Al Watan – obě média jsou v zemi velmi významná. Z posledně jmenovaného deníku byl ale po 2 měsících propuštěn, protože obsah jeho článků nebyl v mezích hranic, které jsou v Saúdské Arábii pro tisk stanoveny.²⁰⁹ Na této události nezměnil nic ani fakt, že Chášukdží měl velmi blízko k saúdské královské rodině, pro kterou pracoval jako poradce.²¹⁰

Džamál Chášukdží pokračoval v komentování politické a společenské situace v Saúdské Arábii, nicméně působil již mimo zemi. V roce 2017 se dobrovolně rozhodl odejít do exilu do Spojených států amerických, kde začal pracovat v deníku The Washington Post.

Během své kariéry se Chášukdží vypracoval ve velmi respektovaného a známého žurnalistu, částečně také pro svou aktivitu na internetu, ale především pro jeho styl, s jakým informoval o závažných událostech a aktuálních tématech nejen v Saúdské Arábii ale i mimo ni.²¹¹ Jedním z jeho hlavních témat bylo vytvoření podmínek pro svobodnou žurnalistiku v Saúdské Arábii a vymanění médií v zemi z vlivu vládnoucí moci. Často zmiňoval, že na Saúdskou Arábii nezanevřel a že by ji rád viděl měnit se v lepší zemi, např. i skrze modernizační projekt korunního prince Muhammada bin Salmána „Vision 2030.“²¹²

Džamál Chášukdží společně se svou snoubenkou Hetice Cengiz poprvé navštívili saúdský konzulát v Istanbulu 27. září 2018. Důvodem bylo vyzvednutí dokumentů potvrzujících, že Chášukdží se v minulosti v Saúdské Arábii rozvedl a může se tedy znovu oženit. Během krátkého pobytu na konzulátu se Chášukdží cítil bezpečně a neměl proto obavy vrátit se zpět 2. října, kdy měly jeho dokumenty být připraveny k vyzvednutí. Informace o jeho návštěvě na konzulátu se ještě během dne dostala do Saúdské Arábie.²¹³

Jak vyplynulo z pozdějšího vyšetřování, během následujících dní postupně přicestovala do Turecka soukromým letadlem skupina 15 saúdských úředníků. Muži, z nichž někteří cestovali se statutem diplomatů, údajně přiletěli za účelem inspekce na konzulátu.²¹⁴ Fotografie 15

²⁰⁹ Jamal Khashoggi: A Profile, *Voice of America News*.

²¹⁰ Jamal Khashoggi: All you need to know about Saudi journalist's death, *BBC News*.

²¹¹ Human Rights Council: Annex to the Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Investigation into the unlawful death of Mr. Jamal Khashoggi, s. 12.

²¹² LAW, B.: I know Jamal Khashoggi personally and I fear for his safety, *Al-Jazeera*.

²¹³ Human Rights Council: Annex to the Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Investigation into the unlawful death of Mr. Jamal Khashoggi, s. 15.

²¹⁴ *Ibid.*, s. 16-17.

mužů u letištní kontroly společně s jejich identitou zveřejnil jako první turecký deník Sabah. Většina mužů měla přímé vazby na korunního prince Saúdské Arábie Muhammada bin Salmána.²¹⁵

Džamál Chášukdží se na saúdský konzulát v Istanbulu znovu dostavil 2. října 2018, ale budovu už neopustil a bylo oznámeno jeho zmizení.²¹⁶

O den později, tedy 3. října, vydala tisková agentura Saúdské Arábie prohlášení, ve kterém stálo, že Chášukdží zmizel poté, co opustil budovu konzulátu.²¹⁷ To ale popřelo Turecko, když prezidentův mluvčí oznámil, že Chášukdží je stále uvnitř konzulátu.²¹⁸

V dalších dnech se rozjelo vyšetřování, do kterého se kromě Turecka a Saúdské Arábie zapojily také Spojené státy americké. Prezident Trump ale upozornil, že ať vyšetřování povede k jakémukoli závěru, vztahy mezi USA a Saúdskou Arábií se nezmění.²¹⁹

Důležitý zvrat znamenalo oznámení Turecka o existenci videa a audio záznamu dokazujících vraždu Džamála Chášukdžího spáchanou uvnitř konzulátu.²²⁰ Přepis audio záznamu zveřejnil jako první opět deník Sabah. Z nahrávky je zřejmé, že Chášukdží byl nejprve udušen a jeho tělo poté rozřezáno pro snadnější manipulaci při jeho odklizení.²²¹

Teprve 16. září je za saúdských obstrukcí tureckým vyšetřovatelům umožněn vstup do kanceláře, kde se vražda odehrála. Probíhá pátrání po důkazech a pokračuje také hledání těla Džamála Chášukdžího.²²²

19. října 2018 Saúdská Arábie poprvé přiznala, že Džamál Chášukdží je mrtvý. Podle oficiální saúdské verze měl zemřít během pěstního souboje. Státní média v zemi informovala o 18 osobách vyšetřovaných v této souvislosti.²²³ Americký prezident Trump oznámil, že této verzi věří, navzdory tomu, že americká zpravodajská služba i Kongres označili saúdské

²¹⁵ 15 member Saudis 'intel squad' sent to target WP's Khashoggi identified, *Daily Sabah*.

²¹⁶ Saudi journalist Khashoggi disappears after visit to consulate in Turkey, *Middle East Monitor*.

²¹⁷ Friends of Saudi dissident worried by absence at Istanbul consulate, *Reuters*.

²¹⁸ Turkey says journalist Khashoggi still in Saudi consulate in Istanbul, *Reuters*.

²¹⁹ BORGER, J.; CHULOV, M.; WINTOUR, P.: Trump announces Jamal Khashoggi investigation but says he won't halt Saudi arms sales, *The Guardian*.

²²⁰ HARRIS, S.; MEKHENNET, S.; HUDSON, J.; GEARAN, A.: Turks tell U.S. officials they have audio and video recordings that support conclusion Khashoggi was killed, *The Washington Post*.

²²¹ Přepis audio záznamu viz SIMSEK, A.; KARAMAN, N.: Saudi hit squad's gruesome conversations during Khashoggi's murder revealed, *Daily Sabah*.

²²² Human Rights Council: Annex to the Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Investigation into the unlawful death of Mr. Jamal Khashoggi, s. 28.

²²³ HUBBARD, B.: Saudi Arabia Says Jamal Khashoggi Is Dead, *The New York Times*.

vysvětlení za nedůvěryhodné.²²⁴ O dva dny později ale Trump změnil názor a obvinil Saúdskou Arábii ze lži. Zároveň ale dodal, že neviděl žádné důkazy, které by prokazovaly objednání vraždy Chášukdžího korunním princem Muhammadem bin Salmánem.²²⁵

Turecký prezident Erdogan 23. října 2018 oznámil, že nevěří saúdské verzi o událostech kolem smrti Džamála Chášukdžího, a označil jeho vraždu za plánovanou. Požadoval také nezávislé vyšetřování v Turecku.²²⁶

Dne 16. listopadu 2018 zveřejnila CIA zprávu o vyšetřování, jehož závěrem bylo objednání vraždy Chášukdžího Muhammadem bin Salmánem.²²⁷

O den dříve (15. listopadu 2018) oznámil státní zástupce Saúdské Arábie v souvislosti se zabitím Džamála Chášukdžího obvinění 11 osob, pro pět z nich navrhl trest smrti.²²⁸ Soud s obviněnými začal 3. ledna 2019.²²⁹

V rozhovoru pro CBS News 29. září 2019 Muhammad bin Salmán znovu popřel, že by si vraždu Chášukdžího objednal. Uznal ale, že byla spáchána saúdskými úředníky, a proto za ni přebírá odpovědnost.²³⁰

Soudní proces se vlekl bezmála rok, rozsudky padly až 23. prosince 2019. Výsledkem bylo 5 rozsudků smrti a tresty odnětí svobody pro 3 další osoby. Zbylé 3 osoby byly uznány nevinými. Podezření z objednání a plánování vraždy bylo negováno. Al-Qahtání, který měl být hlavním strůjcem vraždy, byl zbaven všech obvinění a propuštěn na svobodu.²³¹

Celá událost ohledně Džamála Chášukdžího není dodnes uzavřena. K obvinění dalších 20 osob ze Saúdské Arábie přistoupili turečtí státní zástupci 25. března 2020. Mezi obviněnými je znovu i al-Qahtání. Stále přetrvává i otázka, jakou roli v celé kauze zastává Muhammad bin Salmán.²³²

²²⁴ LANDLER, M.; SCHMITT, E.: Trump, Breaking With U.S. Intelligence, Appears to Accept Saudi Explanation of Journalist's Death, *The New York Times*.

²²⁵ BACON, J.: Trump cites 'deception ... and lies' but still defends Saudi prince over Jamal Khashoggi's death, *USA Today*.

²²⁶ MCKERNAN, B.: Jamal Khashoggi: Erdoğan rejects Saudi account of killing, *The Guardian*.

²²⁷ HARRIS, S.; MILLER, G.; DAWSEY, J.: CIA concludes Saudi crown prince ordered Jamal Khashoggi's assassination, *The Washington Post*.

²²⁸ A statement by the Public Prosecutor, *Saudi Press Agency*.

²²⁹ Public Prosecution seeks death penalty for 5 as trial for 11 accused in Khashoggi killing begins, *Saudi Gazette*.

²³⁰ O'DONNELL, N.: Mohammad bin Salman denies ordering Khashoggi murder, but says he takes responsibility for it, *CBS News*.

²³¹ Death sentence for five, jail terms for three in Khashoggi murder trial, *Arab News*.

²³² MCKERNAN, B.: Turkey charges 20 Saudis over Jamal Khashoggi murder, *The Guardian*.

5.2.1 Články Džamála Chášukdžího

Jak jsem již zmínila, Chášukdží se ve svých článcích věnoval mj. i politické a společenské situaci v Saúdské Arábii. Pokud projdeme jeho sloupky z let 2017 a 2018, které publikoval deník *The Washington Post*, v němž Chášukdží pracoval před svou smrtí, získáme jasnou představu o příčinách jeho konfliktu s vládou Saúdské Arábie.

Významným tématem byla pro Chášukdžího svoboda projevu a médií, resp. její porušování ze strany saúdské vládnoucí rodiny, konkrétně především korunního prince Muhammada bin Salmána. Právě tomuto mladému následníkovi trůnu, který se snaží prezentovat jako progresivní a modernisticky smýšlející, Chášukdží vyčítá represe a zatýkání novinářů vyjadřujících se kriticky směrem k vládě, jaké podle jeho názoru nemá v historii Saúdské Arábie obdoby. Chášukdží poukazuje na křivá obvinění vedoucí k zatýkání pracovníků médií a na vysoký počet novinářů, kteří dobrovolně odešli ze Saúdské Arábie do exilu a cítí se bezmocní v boji za svobodu projevu a uvolnění represí ve své zemi.²³³

Chášukdží ve svých článcích také odhaluje, jak Muhammad bin Salmán posiluje svoji pozici a soustředí pod sebe veškerou vládní moc. Důkazem je například výměna velké části saúdské vlády a vlna zatýkání jeho oponentů v listopadu 2017. Chášukdží přirovnává chování korunního prince ke krokům ruského prezidenta Putina.²³⁴

V neposlední řadě Chášukdží upozorňuje také na zatýkání členů vlády, kteří by mohli případně oponovat Muhammadu bin Salmánovi během jeho vlády nebo jinak ohrožovat jeho pozici.²³⁵

Mezinárodní politika Saúdské Arábie v rámci regionu Blízkého východu je rovněž terčem kritiky, obzvláště pak v otázce vztahů k Íránu a Libanonu, katarské krize či války v Jemenu.²³⁶

Poslední sloupek Džamála Chášukdžího s názvem „To, co arabský svět nejvíce potřebuje, je svoboda vyjadřování“ byl publikován až po jeho smrti. Autor zde zmiňuje, že si arabské státy nevedou příliš dobře, co se svobody projevu týče, a že obyvatelé těchto zemí jsou často nedostatečně nebo lživě informovaní o aktuálním dění. Vyjadřuje zklamání nad nenaplněnými nadějemi Arabského jara a umlčování proti-vládních médií. Podle Chášukdžího potřebuje

²³³ KHASHOGGI, J.: Saudi Arabia wasn't always this repressive. Now it's unbearable, *The Washington Post*.

²³⁴ KHASHOGGI, J.: Saudi Arabia's crown prince is acting like Putin, *The Washington Post*.

²³⁵ KHASHOGGI, J.: What Saudi Arabia's crown prince can learn from Queen Elizabeth II, *The Washington Post*.

²³⁶ KHASHOGGI, J.: Saudi Arabia is creating a total mess in Lebanon, *The Washington Post*.

arabský svět modernizovat napojení na mezinárodní média informující o světovém dění a vytvoření nezávislého mezinárodního fóra, kde by mohli běžní Arabové řešit své problémy bez vlivu vládní propagandy.²³⁷

I přes kritiku některých kroků Muhammada bin Salmána a obecně současné situace v Saúdské Arábii, ze sloupků Džamála Chášukdžího je zřejmá víra ve změnu a v lepší budoucnost jeho rodné země.

5.2.2 Reakce světa na vraždu Džamála Chášukdžího

Poté, co Saúdská Arábie oficiálně přiznala, že Džamál Chášukdží je mrtvý, spustila se lavina reakcí z celého světa.

Reakce Amnesty International byla především požadavkem na vydání těla Džamála Chášukdžího a rovněž popřela důvěryhodnost saúdské verze tohoto případu, k čemuž se přidaly i státy jako Dánsko a Německo. Naproti tomu americký prezident Donald Trump, jak již bylo zmíněno, zpočátku považoval saúdské vysvětlení situace za dostačující Kongresu navzdory. Názor Trump změnil až později.

Evropské státy tento čin odsoudily a např. Španělsko nebo OSN vyzvaly k transparentnímu vyšetřování vraždy.

Naopak arabské státy v čele s Egyptem, Jemenem a Spojenými arabskými emiráty vesměs podpořily saúdského krále Salmána za jeho odvážné rozhodnutí ve věci Džamála Chášukdžího. Stanovisko Bahrajnu prezentované saúdskou televizní stanicí al-Arabíja prý znělo následovně: „*Saúdská Arábie zůstane státem spravedlnosti, hodnot a zásad.*“²³⁸

5.3 Shrnutí

Ačkoli absence legislativního zakotvení svobody projevu je v případě Saúdské Arábie věcí obecně známou a zločiny proti lidským právům jsou s touto zemí neodmyslitelně spjaty, kauza zavražděného novináře Džamála Chášukdžího byla i na saúdské poměry překvapivě šokující a brutální. Tento incident zcela zřetelně poškodil pověst saúdského korunního prince

²³⁷ KHASHOGGI, J.: What the Arab world needs most is free expression, *The Washington Post*.

²³⁸ World reacts to Saudi confirmation of Jamal Khashoggi's Kipling, *Al-Jazeera*.

Muhammada bin Salmána, který se navenek prezentuje jako modernisticky a liberálněji smýšlející politik. Ačkoli jeho přímá odpovědnost na novinářově vraždě, resp. její objednání, nebyla nikdy prokázána (přijal ji jen formálně, jelikož vraždu spáchali vysoce postavení činitelé Saúdské Arábie), názor na následníka trůnu se v očích mnoha zahraničních partnerů změnil.

Bez zajímavosti není v této kauze ani přístup Turecka, které se velmi aktivně zapojilo do vyšetřování Chášukdžího vraždy, což je pravým opakem laxního přístupu turecké vlády k vyšetřování zločinů páchaných vůči místním novinářům.

6 Další případy útlaku novinářů na Blízkém východě

V této kapitole bych ráda ve stručnosti shrnula některé další kauzy spjaté s potlačováním svobody médií, které se v posledních letech na Blízkém východě odehrály, a ukázala tak, že k omezování médií a praktikám útlaku novinářů dochází i v dalších státech regionu než pouze ve výše představených. Tento přehled je také důkazem, že při potlačování svobody médií nezáleží na státním uspořádání, oddělení či začlenění islámu do politiky nebo stavu války či míru, ale výhradně na vládnoucích elitách jednotlivých zemí a jejich přístupu k vládě.

Jednotlivé kauzy jsou řazeny chronologicky.

6.1 Sýrie: Tal al-Mallúhi

27. prosince 2009 byla v Sýrii zatčena osmnáctiletá letá studentka a bloggerka Tal al-Mallúhi.²³⁹ Na svém blogu psala al-Mallúhi o vizi budoucnosti své země a snaze změnit ji k lepšímu a také o utrpení Palestinců, nicméně syrská vláda ji nařkla ze špionáže pro Izrael²⁴⁰ a pro Spojené státy americké, které toto tvrzení striktně odmítly.²⁴¹

V únoru 2011 byla al-Mallúhi odsouzena k 5 letům odnětí svobody za špionáž a vyzrazování státních tajemství. I přesto, že v říjnu 2013 rozhodl soud o propuštění bloggerky na konci roku 2014, nestalo se tak a Tal al-Mallúhi zůstala ve vězení. Pro zdůvodnění jejího pokračujícího zadržování byla obviněna z držení drog, na základě čehož jí soud vyměřil další 3 roky za mřížemi. I po jejich uplynutí ale al-Mallúhi stále zůstává ve vězení i v současnosti, aniž by bylo zřejmé, z jakých důvodů.²⁴²

²³⁹ Syria: Further Information: Student still in prison despite release order: Tal al-Mallohi, *Amnesty International*.

²⁴⁰ MRIE, L.: Syria from revolution to civil war, *Commune*.

²⁴¹ Syria blogger Tal al-Mallohi 'convicted of spying', *BBC News*.

²⁴² Tal al-Mallohi, *Committee to Protect Journalists*.

6.2 Sýrie: Akram Raslán

Akram Raslán byl karikaturista pracující pro noviny al-Fida‘ ve městě Hamá a jeho obrázky byly publikovány i v několika dalších médiích. Jeho karikatury odrážely aktuální dění již od Arabského jara a velmi ostře kritizovaly režim prezidenta Bašára al-Asada a zločiny vlády proti základním lidským právům.²⁴³

2. října 2012 byl Raslán zatčen vojenskou zpravodajskou službou za karikaturu namířenou proti prezidentu Asadovi a umístěn do detenční vazby. V červenci 2013 byl tajně souzen u soudu pro teroristické činy, bez přítomnosti svědků či právníka. Během jeho pobytu v cele byl Raslán mučen a na následky svých zranění v roce 2013 zemřel po převozu do vězeňské nemocnice.²⁴⁴

6.3 Tunisko: Legislativní změny po Arabském jaru 2011

Po revoluci Arabského jara v roce 2011 proběhlo v Tunisku několik legislativních změn, které měly zaručit zlepšení v oblasti svobody tisku a uvolnit podmínky pro novináře. Před schválením nové legislativy podléhal tisk zákonu z roku 1975 „Code de la Presse.“²⁴⁵

Změny v oblasti žurnalistiky jsou ustanoveny v Zákonu č. 115 o tisku a publikování, který legislativu více přibližuje západním demokratickým standardům, a ochrana svobody vyjadřování je zde deklarována jako základní právo. Některé části zákona ovšem zůstávají i nadále problematické. Určité trestné činy, kterých se mohou novináři dopustit, spadají pod trestní zákoník, což může vést k tvrdšímu trestání a represím vůči režimu „nepohodlným“ novinářům.²⁴⁶

V roce 2014 vstoupila v platnost nová ústava, jejíž článek 31 zaručuje svobodu názoru, myšlení, vyjadřování, informování a publikování, jež nepodléhá cenzuře.²⁴⁷

I přes značné změny v zákonech zůstává realita svobodné žurnalistiky stále pokřivená. Jak již bylo zmíněno, některé trestné činy stále spadají pod trestní zákoník a jsou podle něj posuzovány. Situace se velmi zhoršila po zavedení výjimečného stavu, který byl v Tunisku vyhlášen 24. listopadu 2015 po sérii teroristických útoků, a který umožňuje vládě mj.

²⁴³ Akram Raslan – Syria, *Cartooning for Peace*.

²⁴⁴ Well-known Syrian cartoonist died in detention after being tortured, *Reporters without borders*.

²⁴⁵ Tunisia's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*.

²⁴⁶ MIR, J. B.: *The New Tunisian Legislative Framework: A Focus on Press and Audiovisual Media*, str. 4-10.

²⁴⁷ Tunisia's Constitution of 2014, *Constitute Project*.

cenzurovat média. Problémem jsou také islamistické skupiny v zemi, z jejichž strany novináři čelí výhrůžkám a zastrašování, stejně jako ze strany vlády v rámci jejího boje proti terorismu.²⁴⁸

6.4 Alžírsko: Abd al-Samí‘ Abd al-Haj

Za údajnou pomoc stíhanému editorovi alžírských novin Džarídatí Hišámu Abúдови při útěku ze země byl 18. srpna 2013 zatčen novinář Abd al-Samí‘ Abd al-Haj, který byl následně bez soudu nezákonně držen ve vězení. Na protest proti svému zatčení a nelegálnímu zacházení začal ve vězení držet hladovku i přesto, že je diabetik. Za propuštění novináře se postavili aktivisté i novináři v Alžírsku a sepsali petici za jeho osvobození. Po více než dvou letech byl propuštěn, a poté předvolán k soudu, který ho nakonec 6. února 2020 odsoudil ke třem letům odnětí svobody a pokutě 100 000 alžírských dinárů (asi 777 USD).²⁴⁹

6.5 Kuvajt: Rašíd Sálíh al-Anzí a Ajjad al-Harbí

Blogger Rašíd Sálíh al-Anzí byl zatčen 28. května 2012, konkrétně za jeho příspěvek na Twitteru, který byl vyhodnocen jako zpochybňování autority kuvajtského emíra. O dva dny později byl z detenční vazby propuštěn na kauci.

I Ajjad al-Harbí, novinář nezávislého kuvajtského zpravodajského webu Sabr, se na Twitteru několikrát vyjádřil kriticky ke kuvajtské vládě. V reakci na to byl 13. listopadu 2012 zadržen, ale hned následujícího dne byl stejně jako Al-Anzí propuštěn na kauci.²⁵⁰

V lednu 2013 byli Al-Anzí a Al-Harbí odsouzeni v separátních soudních procesech ke 2 letům odnětí svobody.

Al-Harbí byl propuštěn na kauci v květnu 2013. Nicméně přestože emír Šejch Sabáh al-Ahmad al-Sabáh u příležitosti Ramadánu v roce 2013 udělil milost všem, kteří byli odsouzeni za jeho urážku, Ústavní soud v prosinci 2013 rozhodl, že s emírem nemůže být zacházeno jako s ostatními lidmi, a na základě toho v květnu 2014 obnovil al-Harbímu jeho dvouletý

²⁴⁸ Tunisia's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*.

²⁴⁹ BOUALI, CH.: Accusé d'avoir aidé Hichem Aboud à fuir : Le journaliste Abdessami Abdelhaï condamné à 3 ans de prison ferme, *Ameslay. srov. Journalist held without trial in eastern city for 15 months, Reporters without borders*.

²⁵⁰ Kuwait: Blogger and a journalist sentenced, *PEN International*.

trest, který si novinář začal odpykávat 22. října 2014. Al-Harbího právník následně podal na Ministerstvo vnitra dvě stížnosti na mučení a nedůstojné zacházení vůči jeho mandantovi.²⁵¹

Oba novináři by v současnosti měli být na svobodě.

6.6 Irák: Tha'er al-Alí

Po dobytí iráckého Mosulu teroristickou organizací Islámský stát se v tomto městě žurnalistika stala terčem silných represí. Jen v roce 2014 bylo uvězněno 20 novinářů a zavřena všechna nezávislá média, která zde působila.²⁵²

Al-Alí byl členy ISIS unesen 6. dubna 2015, byl mu zabaven telefon za účelem zjištění kontaktů na členy irácké vlády, a nakonec byl obviněn ze špionáže pro iráckou vládu a média. 26. dubna 2015 byl novinář zastřelen. Poprava al-Alího nebyla ze strany Islámského státu nijak veřejně šířena prostřednictvím videí, jak bylo zvykem především při vraždách zahraničních novinářů. V případě lokálních pracovníků médií nebyla jejich popravám připisována taková důležitost.²⁵³

6.7 Jemen: Novináři ve válečném konfliktu

Být novinářem v Jemenu v současné době znamená nejen snažit se přežít v podmínkách válkou zmítaného státu, ale také čelit mnoha represím a brutálnímu zacházení ze strany všech účastníků ozbrojeného konfliktu. Podle Jemenské národní mediální organizace bylo mezi lety 2015-2018 v Jemenu 141 novinářů uneseno, 22 zavražděno, ve 30 případech se jednalo o pokus o vraždu, a více než 100 novinářů bylo vystaveno mučení. Vysídlení a nucený pobyt v exilu jsou rovněž velmi častým jevem.²⁵⁴

V reakci na obtížnou situaci jemenských žurnalistů vydala organizace International Media Support příručku Conflict Sensitive Journalism for Yemeni Journalists (Žurnalistika citlivá ke konfliktu pro jemenské novináře), která je vůbec prvním takovým průvodcem svého druhu.²⁵⁵

Publikace se věnuje mnoha tématům jako např. citlivá žurnalistika, metodika provádění rozhovorů s oběťmi násilí, zdroje a desinformace, psaní zpravodajských reportů a válečných

²⁵¹ Ayyad al-Harbi, *Committee to Protect Journalists*.

²⁵² Iraq's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com*.

²⁵³ Thaer al-Ali, *Committee to Protect Journalists*.

²⁵⁴ HANNA, I.: Wartime heroes: Women in Taiz, *Egypt Today*.

²⁵⁵ AL-ZIKRI, Y.: Conflict Sensitive Journalism for Yemeni Journalists, *International Media Support*.

příběhů, problematika zahraničních novinářů atd. Cílem je porozumění novinářů válečnému konfliktu, získání dovednosti citlivého informování a empatického vcítění se do situace lidí, se kterými provádějí rozhovor.²⁵⁶

6.8 Írán: Sa'íd Burhídar

Sa'íd Burhídar je íránský novinář a blogger, který ve svých článcích pro domácí i zahraniční média kritizuje režim a vládu ve své zemi.

Od zvolení Mahmúda Ahmadínežáda prezidentem Íránu roku 2009 byl Sa'íd Burhídar dvakrát ve vězení, kde byl spolu s dalšími novináři mučen a zneužíván.

V roce 2010 emigroval Burhídar do Spojených států amerických a do Íránu se vrátil na konci roku 2014, přičemž hned 4. ledna 2015 byl zatčen a obviněn z proti-státního jednání a publikování falešných zpráv. 3. srpna 2015 byl Burhídar odsouzen k 5 letům odnětí svobody.²⁵⁷

V dubnu 2016 byla na stránkách skupiny Journalism is not a crime (Žurnalistika není zločin) zveřejněna fotka Burhídara se zašitými ústy. Novinář si sešil rty a začal držet měsíční hladovku na protest proti obstrukcím v jeho případě.²⁵⁸

V červnu 2017 byl Burhídarův trest snížen na 3 roky a novinář byl v únoru 2018 propuštěn na svobodu.²⁵⁹

6.9 Tunisko: Muhammad Na'ím Hadž Mansúr

3. října 2016 byl Muhammad Na'ím Hadž Mansúr původně předvolán k vojenskému soudu jako svědek, ale během slyšení ho soud označil za obžalovaného a přímo v soudní síni byl novinář zatčen. V soudním procesu šlo o dva Mansúrovy články, které vyšly na protikorupčním webu Al-Thawra News, a které odhalují korupci uvnitř tuniské armády, a autor byl obviněn z urážky ozbrojených sil. Žádosti o přeložení Mansúrova případu k civilnímu soudu byly zamítnuty.²⁶⁰ Represe a nátlak se během novinářova zatčení i po jeho propuštění

²⁵⁶ AL-ZIKRI, Y.: Conflict Sensitive Journalism for Yemeni Journalists, *International Media Support*.

²⁵⁷ Saeed Pourheydar, *Committee to Protect Journalist*.

²⁵⁸ Jailed Journalist Saeed Pourheydar Sewed His Mouth Shut, *Journalism in not a crime*.

²⁵⁹ Saeed Pourheydar, *Reporters without borders*.

²⁶⁰ Mohamed Naem Haj Mansour, *Committee to Protect Journalists*.

nevyhnuly ani jeho rodinným příslušníkům. Z vězení, kde pobýval v neadekvátních podmínkách, byl Mansúr propuštěn v březnu 2017.²⁶¹

6.10 Bahrajn: Fajsal Hajját

Bahrajnský novinář a blogger Fajsal Hajját, jehož satirický YouTube kanál Sha7wal se věnuje politice, společenským otázkám apod., byl 9. října 2016 vzat do detenční vazby, kde čekal na soud v případě jeho obvinění z údajné urážky náboženských symbolů a skupin vzneseného na základě jeho twitterového příspěvku.

29. listopadu byl Hajját odsouzen k 3 měsícům vězení.²⁶²

Předpokládá se, že pravým důvodem jeho zatčení byl otevřený dopis bahrajnské vládě, který zveřejnil na svém Facebookovém účtu. V dopise Hajját kritizuje korupci uvnitř vlády, zločiny proti svobodě projevu a mučení a sexuální zneužívání, které zažil ve vězení (Hajját byl uvězněn na 84 dní již během protestů Arabského jara v roce 2011).²⁶³

6.11 Maroko: Hamid al-Mahdawí

Hamid al-Mahdawí byl marockou policií zatčen 20. června 2017 cestou do Rífu, kde probíhaly proti-korupční protesty hnutí Al-Hiráak Al-Ša'bí. Ukázalo se, že jeho telefon byl odposloucháván a policie tak zachytila jeho rozhovor s člověkem, který měl poslat zbraně právě pro výše zmíněné hnutí. 28. června 2018 byl al-Mahdawí odsouzen ke třem letům odnětí svobody a pokutě 3 000 dirhamů (315 USD). Důvodem byla „neschopnost odsoudit zločin ohrožující národní bezpečnost.“ Podle prokurátora nemělo zatčení Hamida al-Mahdawí spojitost s jeho zaměstnáním.²⁶⁴

6.12 Maroko: Tawfik Bu'srín

Tawfik Bu'srín, novinář nezávislého deníku Achbár al-Jawm, byl zatčen 23. února 2018 a obviněn ze sexuálních útoků, znásilnění a obchodu s lidmi. Alžírští novináři a aktivisté se ale

²⁶¹ Des coups de boutoir estampillés : Made by un groupuscule de Thénardiens, *Athawra news*.

²⁶² Bahraini journalist Faisal Hayyat detained over tweet about religion, *Reporters without borders*.

²⁶³ GREENSLADE, R.: Sports journalist jailed for three months in Bahrain over a tweet, *The Guardian*.

²⁶⁴ Hamid al-Mahdaoui, *Committee to Protect Journalists*.

shodují, že Bu'šrín je politickým vězněm v souvislosti se zhoršující se situací svobody médií v Maroku. Ze 14 žen, které měly proti Bu'šrínovi vypovídat, se k soudu dostavilo jen 5, a 5 dalších uvedlo, že novinář je nevinný.²⁶⁵

9. listopadu 2018 byl Bu'šrín odsouzen ke 12 letům odnětí svobody, aniž by v rámci jeho případu proběhlo adekvátní vyšetřování. 25. října 2019 byl jeho trest navýšen na 15 let pobytu ve vězení.²⁶⁶

Bu'šrín byl kvůli své práci v konfliktu s vládní mocí již v minulosti a několikrát byl za svou činnost také zatčen.²⁶⁷

6.13 Tunisko: Mathieu Galtier a Nadim Bouamoud

Mathieu Galtier a Nadim Bouamoud byli jedněmi z mnoha novinářů, kteří dokumentovali protesty v Tunisku v lednu 2018. V průběhu demonstrace zabavil policista Bouamoudův telefon, na který události natáčel. Den po ukončení Galtierovy reportérské práce na protestech vtrhla policie do jeho domu, francouzského novináře zadržela a při výslechu se snažila získat od něj kontakty na jeho zdroje. Podobné narušování práce novinářů během protestů a demonstrací je v Tunisku naprosto běžné i přesto, že je tato země považována za jednu z nejvíce demokratických v regionu.²⁶⁸

6.14 Bahrajn: Hassan Qambar

Nezávislý novinář a kameraman Hassan Qambar byl zatčen 12. června 2018 ve svém domě z důvodu jeho reportování o pro-demokratickém hnutí vzniknuvším během Arabského jara 2011. Právě během dokumentace událostí roku 2011 byl Qambar již jednou zatčen.²⁶⁹

Qambar byl v nepřítomnosti odsouzen k 55 letům odnětí svobody a je obviněn celkem ze 7 zločinů, včetně zapalování pneumatik, způsobování chaosu, spolupráce s teroristickou organizací (konkrétně Hizballáhem) či napadení policisty.²⁷⁰

²⁶⁵ Taoufik Bouachrine, *Committee to Protect Journalists*.

²⁶⁶ Morocco lengthens jail term for Taoufik Bouachrine on appeal, *Al-Jazeera*.

²⁶⁷ Taoufik Bouachrine, *Committee to Protect Journalists*.

²⁶⁸ Police harass journalists covering Tunisia protests, *Reporters without borders*.

²⁶⁹ Hassan Qambar, *Committee to Protect Journalists*.

²⁷⁰ Profiles in Persecution: Hasan Mohamed Qambar, *ADHRB*.

6.15 Libanon: Abd al-Háfiz al-Hulání

Bez jakéhokoli jasného obvinění byl 21. listopadu 2018 libanonskými bezpečnostními složkami zatčen Abd al-Háfiz al-Hulání, korespondent syrského opozičního zpravodajského webu Zaman al-Wasl. Důvodem k jeho zadržení byl pravděpodobně jeho článek (zveřejněný o 3 dny dříve) referující o nevyhovujících podmínkách v syrských uprchlických táborech v Libanonu.²⁷¹

Hlavním předmětem tohoto článku byla výpověď lékařů o asi 20 zdravých ženách, které v uprchlickém táboře v libanonském Arsalu potratily z důvodu konzumace znečištěné vody, která pravděpodobně způsobuje i smrtelné nemoci. Zazněla zde i výzva uprchlíků libanonské vládě k prošetření těchto „záhadných“ potratů.²⁷²

Po zaplacení pokuty a třech týdnech v detenční vazbě byl al-Hulání propuštěn na svobodu. Znovu byl zadržen v květnu 2018, ale opět šlo jen o dočasný pobyt ve vazbě.²⁷³

6.16 Alžírsko: Sufján Merakší

V roce 2019 došlo pod vlivem protestů požadujících volbu nového prezidenta (t. č. ve funkci prezident Bouteflika) v Alžírsku ke zpřísnění cenzury a vyhoštění zahraničních novinářů ve snaze zamezit informování o událostech uvnitř země.²⁷⁴

Sufján Merakší je korespondentem několika zahraničních médií a demonstrace v zemi dokumentoval. Na základě toho byl 22. září 2019 zatčen za pracování pro zahraniční média bez licence a zatajování vlastnictví vysílacího zařízení.²⁷⁵

Merakší byl umístěn do detenční vazby, kde čekal na soud, přičemž mu hrozilo až 7 let vězení a pokuta v hodnotě vysílacího zařízení, které mu bylo zabaveno.²⁷⁶

5. dubna 2020 byl Merakší odsouzen k 8 měsícům odnětí svobody.²⁷⁷

²⁷¹ Abdel Hafez al-Houlani, *Committee to Protect Journalists*.

²⁷² AL-HOULANI, A. H.: 20 Syrian refugee women aborted in Arsal due to polluted water, *Zaman al-Wasl*.

²⁷³ Freedom House: *Freedom in the World 2019*, s. 610.

²⁷⁴ Algerian authorities arrest freelance journalist Sofiane Merakchi, *Committee to Protect Journalists*.

²⁷⁵ Algeria jails journalist for 'concealment of equipment' during protests, *ar-Arabíja al-Džadída*.

²⁷⁶ Algerian authorities arrest freelance journalist Sofiane Merakchi, *Committee to Protect Journalists*.

²⁷⁷ Algeria's political police punishes another journalist, *The North Africa Journal*.

6.17 Írán: Rúholláh Zam

Íránský novinář Rúholláh Zam je zakladatelem Amad News – serveru, který publikuje články kritické vůči íránské vládě. Zam žil v posledních letech ve Francii, ale když v říjnu 2019 přicestoval do Íráku, v Bagdádu byl zatčen Íránskými revolučními gardami, a další den převezen do íránského vězení.²⁷⁸ Státní média v Íránu označila novinářovo zatčení za vítězství nad západními zpravodajskými službami. Zam byl obviněn za vybízení k nesouhlasu s íránským režimem.²⁷⁹

Soud s novinářem začal 10. února 2020. Zam je obviněn z celkem 17 zločinů, včetně např. propagandy proti Íránu, špionáže pro zpravodajské služby, spolupráce s USA, zločinů proti národní bezpečnosti atd.²⁸⁰

Rozsudek v tomto případě zatím nepadl.

6.18 Írán: Muhammad Mosa'id

Novinář Muhammad Mosa'id byl 22. listopadu 2019 zatčen Islámskými revolučními gardami (IRGC) poté, co zveřejnil příspěvky na svém twitterovém účtu v době, kdy byl internet v Íránu zakázán. Poté byl Mosa'id 16 dní držen v detenční vazbě vedené IRGC bez možnosti konzultace s právníkem. Proti Mosa'idovi nebyla vznesena žádná konkrétní obvinění a byl proto propuštěn na kauci.²⁸¹

Znovu byl Mosa'id zatčen IRGC 22. února 2020, kdy kritizoval laxní přístup íránské vlády k pandemii nového koronaviru (Covid-19).²⁸²

6.19 Palestina: Jásir Abú Adhara

Velice aktuální kauzou je útok policie na kameramana Kan'an News Agency Jásira Abú Adhara, který 15. března 2020 natáčel v Rafahu protest proti vytvoření karanténních center pro osoby s nemocí Covid-19 ze dvou místních škol. Poté, co se muž v civilním oblečení

²⁷⁸ Roohollah Zam, *Committee to Protect Journalists*.

²⁷⁹ Ruhollah Zam: Iran 'arrests exiled journalist' for fanning unrest, *BBC News*.

²⁸⁰ Trial of Ruhollah Zam on 17 charges begins, *Iran International*.

²⁸¹ Mohammad Mosaed, *Committee to Protect Journalists*.

²⁸² BOSTOCK, B.: Iran arrested a journalist who criticised its response to the coronavirus outbreak, and forced him to delete his Twitter and Telegram, *Insider.com*.

pokusil sebrat Adharovi mobil, kterým natáčel demonstraci a nahrával rozhovory s protestujícími, vložila se do konfliktu pětice policistů z bezpečnostních složek ovládaných Hamásem a surově Adhara zbilá. Jeden z policistů pak Adharův mobil předal civilistovi a novináře nechali zraněného na místě. Mobil se Adharovi již nepodařilo získat zpátky.²⁸³

6.20 Jordánsko: Hiba Abú Taha

16. listopadu 2012 se v Ammánu konal protest proti zvyšování cen paliv a plynu. Během této demonstrace dav skandoval hesla proti režimu a proti králi Abdalláhovi II. Jednou z účastnic protestu byla jordánská novinářka Hiba Abú Taha, která v rozhovoru pro Associated Press News uvedla, že lidé požadují svržení režimu a že král Abdalláh II. prodal Jordánsko.²⁸⁴

Na základě tohoto rozhovoru byla Hiba Abú Taha 15. března 2020 zatčena za pomlouvání a podvracení vlády a převezena do ženské věznice v Ammánu. Druhý den byla propuštěna na kauci. Pokud bude Abú Taha uznána vinou, hrozí jí podle jordánského trestního zákona až 2 roky odnětí svobody.

Ačkoli se jako důvod jejího zatčení uvádí interview z roku 2012, podle Abú Taha je pravým důvodem její reportáž o korupčním skandálu z roku 2019, resp. fakt, že se na tuto aféru zeptala přímo jordánského premiéra Umara Razzáze.²⁸⁵ Toto podezření by také vysvětlovalo, proč odsouzení novinářky přišlo až po osmi letech od jejího rozhovoru pro AP News.

6.21 Shrnutí

Z přehledu dalších vybraných kauz z regionu Blízkého východu je patrné, že problém potlačování svobodné žurnalistiky je fenoménem prakticky ve všech státech této oblasti. Obvinění, která jsou proti novinářům, fotografům, bloggerům a dalším pracovníkům médií vznášena, jsou často uměle vytvořená a nepodložená důkazy, a slouží jen jako záminka vlády pro zatčení lidí vyjadřujících opoziční názor. Mnoho žurnalistů je odsouzeno i jen za

²⁸³ Gaza police assault journalist Yasser Abu Athara while covering COVID-19 protest, *Committee to Protect Journalists*.

²⁸⁴ AP Archive: Protests continue across Jordan over hiking fuel and gas prices, *YouTube.com*.

²⁸⁵ Jordanian journalist Hiba Abu Taha charged with slander over 2012 interview, *Committee to Protect Journalists*.

pořizování video či audio záznamů (např. z protestů či jiných důležitých událostí), aniž by je kdy měli šanci veřejně publikovat. Další zemřou během dokumentace válečných konfliktů nebo jsou zastřeleni přímo při své účasti na demonstracích.

Trendem je také úprava legislativy států směrem k útlaku svobody vyjadřování.

Ve většině případů jsou novináři při pobytu ve vězení vystavováni fyzickému i psychickému týrání, odepírání stravy (zde bych ráda zmínila také opačný trend, kdy vězni na protest proti svému odsouzení drží dobrovolnou hladovku), není jim poskytnuta zdravotní péče či konzultace s právníkem. Terčem šikany se často stávají i jejich rodinní příslušníci.

V neposlední řadě je třeba zmínit, že mnoho novinářů je také pohřešováno, většinou za velmi nejasných okolností a spekulací o jejich smrti.

Závěr

V závěru této práce bych se ráda vrátila k cílům, které jsem si na začátku vytyčila, a shrnula jejich naplnění. Věřím, že se mi tyto cíle podařilo splnit, a že práce přináší zajímavý a komplexní pohled na problematiku svobodné žurnalistiky v regionu Blízkého východu.

1. Charakteristika žurnalistiky jako takové a dále svobody slova a faktorů, které se k tomuto tématu váží.
2. Představení mezinárodních smluv zaštiťujících svobodu tisku v zemích Blízkého východu a práv a povinností z nich vyplývajících.
3. Prezentace mezinárodních neziskových organizací zaměřujících se na problematiku útlaku novinářů a médií.

První kapitola práce byla shrnutím jednotlivých aspektů, které se k otázce svobodné žurnalistiky váží. Jsou to prostředky jejího potlačování, prevence a ochrana novinářů a v neposlední řadě právo na adekvátní vyšetřování a náhradu škod.

Ačkoliv jsou země Blízkého východu signatáři několika mezinárodních dohod, které je zavazují k dodržování svobody projevu a nezávislosti médií, praxe v těchto zemích je často odlišná. Pracovníci (obzvláště ne-vládních) médií se zde setkávají s ostrakizací a útoky a jsou za nejasných podmínek zadržováni a souzeni v procesech, které se často zakládají na lživých obviněních. Fyzické útoky, mučení a psychické týrání není během pobytu ve vězení či detenční vazbě ničím výjimečným.

Svoboda médií je v těchto státech omezována nejrůznějšími prostředky, přičemž mezi hlavní patří účelová propaganda, již zmíněná perzekuce novinářů a dalších mediálních pracovníků, a samozřejmě cenzura a autocenzura.

I když mají vlády jednotlivých států povinnost zamezovat zločinům proti svobodě vyjadřování, která vyplývá z ratifikovaných mezinárodních dohod, skutečností je spíše opačný trend. Požadavky jako ochrana novinářů před násilím či vytvoření podmínek pro rozvoj svobodných médií atd. zůstávají bez výraznější kladné odezvy.

Státy se podpisem Deklarace o zločinech proti svobodě projevu zavázaly také k nezávislému a efektivnímu vyšetřování zločinů proti tomuto základnímu demokratickému principu a stejně tak k adekvátnímu odškodnění obětí. Realita je ovšem i v tomto případě odlišná – vyšetřování

jsou uměle protahována pomocí nejrůznějších obstrukcí a odškodnění ze strany vlády se odsouzený prakticky nedočká.

Problematikou svobodné žurnalistiky se zabývá řada neziskových mezinárodních organizací, z nichž mezi nejznámější a zároveň nejvlivnější patří Reportéři bez hranic, Amnesty International, Komise pro ochranu novinářů či International Media Support.

4. Popis situace novinářů v Turecku z hlediska legislativy, představení hlavních mediálních zdrojů a seznámení s hlavními kauzami spojenými s touto zemí.
5. Popis legislativního zakotvení svobody médií v Egyptě, přehled nejznámějších egyptských periodik a analýza případů útlaku novinářů v této zemi.
6. Charakteristika situace novinářů v Saúdské Arábii, seznámení s hlavními médii v zemi a rozbor kauzy vraždy novináře Džamála Chášukdžího.

V této práci jsem se věnovala především třem zemím v regionu Blízkého východu, které mají společné postoje v otázkách svobody vyjadřování a svobodné žurnalistiky. Všechny tři země jsou hodnoceny jako státy s nejvíce represivním přístupem k novinářům a médiím, a také (spolu s Čínou) zauímají první příčky na žebříčku největších vězňů novinářů na světě.

Co se týče stručného přehledu nejvýznamnějších médií v těchto státech, jmenujme za Turecko nezávislý deník Cumhuriyet, nacionalisticky a pro-vládně laděný Sabah, či Hürriyet a Milliyet, které můžeme považovat za střední cestu.

Nejstarší deník v Egyptě al-Ahram je známý svou podporou vládnoucího režimu, nicméně se ukázalo, že toto pravidlo neplatí za všech okolností. Noviny al-Achbár jsou naopak velmi striktně pro-vládní, zatímco protipólem lze z hlediska nedávné historie označit al-Tahrír vznikuvší během revoluce Arabského jara, který ale nyní také ustupuje od kritiky vlády, stejně jako soukromý deník al-Šurúk.

Za Saúdskou Arábii pak jmenujme Ašark al-Awsat a s ním spojený anglicko-jazyčný deník Arab News, dále pak Okaz a jeho anglicky psanou odnož Saudi Gazzete či deník al-Rijád. Významnou úlohu zastává také zpravodajská stanice al-Arabíja.

Svoboda projevu a zákaz cenzury médií je v Turecku zakotven přímo v ústavě. Za doby vlády prezidenta Erdogana se ale reálná situace v zemi mění, a to především po schválení

Tiskového zákona č. 5178 v roce 2014, který umožňuje tisk omezovat. Turecko se tak postupně stalo jednou ze zemí s nevyšším počtem zatčených novinářů.

Situace žurnalistů v Egyptě se stala velmi obtížnou zejména po převratu prezidenta Sísího v roce 2013. V roce 2014 byla schválena nová ústava, která sice garantuje svobodu tisku a publikování, stejně jako povinnost státu chránit tato práva, nicméně zákony implementované v následujících letech (např. zákon o terorismu) se staly nástrojem k represím vůči novinářům v zemi. Důležitým zákonem je také zákon o „nepravdivých informacích“ z roku 2018, který opět jen usnadnil útlak médií v Egyptě.

Co se týče Saúdské Arábie, není v legislativě tohoto království svoboda projevu nijak zakotvena. Publikování článků kritických vůči královské rodině nebo jinak považovaných za „škodlivé“ je zakázáno v Základním zákonu. Definitivní konec svobodné žurnalistiky znamenal Tiskový zákon z roku 1959, stejně jako Královský tiskový dekret z roku 1982, podle kterého je kritika královské rodiny a náboženských autorit klasifikována jako trestný čin. Největší zbraní Saúdské Arábie proti novinářům se stal Specializovaný trestní soud.

Ačkoliv mají tyto země stejný cíl, tj. média poskytující informace v souladu s ideou státu a jeho prezentací v rámci domácí i zahraniční politiky, metody k dosažení tohoto stavu jsou v každé z nich částečně odlišné.

Turecko, v čele s prezidentem Erdoganem, se rozhodlo jít cestou represí vůči novinářům publikujícím proti-vládní články, přičemž jejich zatýkání opřelo o legislativu, která prošla značnými změnami směrem k jednoduššímu obvinění a vytvoření soudního procesu s těmito pracovníky médií. Jinými slovy, důvody pro omezení činnosti novinářů či jejich zatčení jsou v legislativě formulovány tak vágně, že umožňují vládě obvinít v podstatě kohokoli, kdo se vůči ní vyjadřuje kriticky.

Egypt posunul turecké praktiky ještě o něco dále a novináři, kteří kritizují vládní režim či se vyjadřují jinak „nevhodně“, jsou v zemi souzeni na základě vykonstruovaných procesů, jak se ukázalo např. v kauze Mahmúda Abú Zajda, který v roce 2013 fotografoval protesty v Káhiře, a nakonec byl odsouzen za vraždu, pokus o vraždu, držení zbraní a členství v teroristické organizaci. Právě posledně zmiňované obvinění je často vznášeno (bez důkazů svědčících o jeho pravdivosti) a novináři jsou nařčeni z členství v zakázaném Muslimském bratrstvu a na základě toho potom také souzeni. Praktiky jako jsou křivá obvinění či konspirační teorie o

pokusech svrhnout vládu jsou charakteristickým rysem útoků vládnoucí moci na svobodu projevu v Egyptě.

V případě Saúdské Arábie zašlo potlačování svobody tisku jednoznačně ještě dále, a to především v případě vraždy novináře Džamála Chášukdžího, za níž měl údajně stát saúdský korunní princ Muhammad bin Salmán, a jejímiž vykonavateli byli vysoce postavení funkcionáři a členové vlády s přímým napojením na saúdskou královskou rodinu. Nicméně žurnalistika nebyla v Saúdské Arábii nikdy považována za svobodnou, zvláště přihlédneme-li k tomu, že svoboda projevu není deklarována ani v základním zákonu této země. Tlak na uvolnění podmínek pro novináře vytvořilo až navazování obchodních a diplomatických vztahů se západními státy, které si často jako podmínky pro uzavření smluv kladly zvýšení úrovně dodržování základních lidských práv a svobod v Saúdské Arábii.

7. Stručné představení dalších kauz v různých zemích Blízkého východu s účelem ukázat, že problematika potlačování svobody vyjadřování je v tomto regionu velmi rozšířená.
8. Srovnání praktik potlačování svobody médií a útlaku novinářů v blízkovýchodních zemích.

Podobné či zcela stejné praktiky útlaku novinářů lze sledovat i v mnoha dalších zemích Blízkého východu a důvody, které k nim vedou, se rovněž shodují – kritika vlády a režimu, dokumentace proti-státních protestů, zveřejňování „škodlivých“ informací apod. V poslední části práce jsem vytvořila stručný přehled 20 dalších kauz v oblasti Blízkého východu, které demonstrují situaci novinářů napříč regionem. V historii těchto států se střídají období zlepšení situace a uvolnění poměrů s obdobími, kdy být novinářem znamená stát se štvanou zvěří. Podle mého názoru si novináři, kteří vytrvají ve své práci i v období útlaku a vynášejí na světlo témata, která jsou pro vládní autority nebezpečná, zaslouží respekt a uznání, protože v některých státech při své práci doslova riskují život.

Ukázalo se, že v otázce svobodné žurnalistiky nezáleží na formě státního zřízení (republika, království atd.), ani na politice, která je v zemi uplatňována. S omezováním svobody projevu a represemi vůči novinářům a dalším pracovníkům médií se lze setkat jak v sekulárních

státech, tak v zemích, kde islám neodmyslitelně patří ke státní ideologii. Ve výsledku je míra svobody projevu závislá v podstatě pouze na benevolenci vládnoucích stran a jedinců.

9. Srovnání situace v blízkovýchodních zemích se světem a Evropou.

Práce se zabývá problematikou svobodné žurnalistiky v regionu Blízkého východu, ale tato oblast pochopitelně není jediná, ve které se setkáme s kauzami podobnými těm, které jsou zde prezentovány. Srovnání s nimi snesou případy vyskytující se po celém světě.

S perzekucí novinářů se lze setkat i v mnoha státech Evropy, přičemž důvody vedoucí k jejich stíhání jsou velmi podobné těm, které se objevují na Blízkém východě. Patří mezi ně kritika politiky dané vlády, odhalování korupčních kauz, apod.

Stejně jako v zemích analyzovaných v této práci dochází v mnoha státech Evropy k blokování sociálních sítí a internetu, upravování legislativy v neprospěch svobodného projevu, narušování nezávislosti médií a v ohrožení je také právo novinářů chránit své zdroje.

Podle prohlášení agentury Reuters z června 2019 je nejhorší situace pro evropské novináře na Balkáně, kde se odehrála více než třetina všech útoků na svobodu médií v Evropě.²⁸⁶

I na našem kontinentu jsme se mohli setkat s vraždou novináře, konkrétně Jána Kuciaka (a jeho přítelkyně), který byl v únoru 2018 zastřelen pro svou investigativní činnost v otázce napojení členů slovenské vlády na italskou mafii.

Srovnáme-li situaci s Českou republikou, jeví se v naší zemi jako největší problém vlastnictví médií několika málo osobnostmi (premiér Andrej Babiš, Petr Kellner) a také zřetelný vliv Číny a její propagandy. Na žebříčku World Press Index se Česká republika v posledních letech také propadá (2020: 40. příčka).²⁸⁷

Jak jsem nastínila v kapitole č. 6, kauzy, které jsou v této práci představeny, jsou jen malou kapkou v moři a na vyličení a analýzu všech případů perzekucí blízkovýchodních novinářů by bylo potřeba mnohem více prostoru. Přesto si myslím, že tato práce přinesla ucelený pohled na praktiky útlaku médií, které se v rámci regionu uplatňují, a na nejčastější (více či méně objektivní) důvody a záminky, které vedou ke stíhání novinářů. Vzhledem k tomu, že toto

²⁸⁶ Svoboda slova podle pozorovatelů v Evropě ustupuje, nejhůř je na Balkáně, *iDnes.cz*.

²⁸⁷ Czech Republic, *Reporters without borders*.

téma nebylo dosud v češtině takto uceleně zpracováno, věřím, že tato práce je přínosem pro pochopení dalšího aspektu politiky a společnosti na Blízkém východě.

10. Osobní zhodnocení problematiky svobodné žurnalistiky.

Osobně považuji svobodu projevu za jeden z nejdůležitějších aspektů demokracie. Ačkoliv v našich podmínkách chápeme právo vyjadřovat se svobodně v podstatě jako samozřejmost, historie i současnost nabízí mnoho příkladů, které dokazují nutnost toto základní právo neustále hájit a mít se na pozoru před politiky, kteří se ho ve svém zájmu snaží omezovat.

Za nedostačující pokládám pozornost, jaká se ve světě zločinům proti svobodě vyjadřování a případům represí vůči novinářům věnuje. Myslím si, že pokud by se toto téma více objevovalo v médiích a v politických či veřejných diskuzích, mělo by to pro světovou žurnalistiku velký přínos. Přestože existuje velký počet organizací, které bojují za práva novinářů a informují o případech jejich zatčení, zabití, mučení, pronásledování či jinému druhu útlaku, kromě několika světově známých jako např. Amnesty International či Reportéři bez hranic, nemají podle mého názoru tyto organizace příliš silný hlas.

Považuji také za nutné dbát více na dodržování mezinárodních dohod spjatých se svobodou projevu, které mnoho zemí světa sice podepsalo a ratifikovalo, ale praxe se od teorie sepsané ve smlouvách často liší. Myslím, že je důležité, aby signatáři těchto smluv apelovali na státy, které je porušují a vyvozovaly z jejich chování důsledky. Bez takových zásahů postrádají tyto smlouvy smysl.

Během psaní této práce jsem se v mnoha případech setkala s prodlužováním detenční vazby či pobytu ve vězení nad rámec toho, co povoluje legislativa daného státu. Obstrukce ve vyšetřování, které tento fenomén často způsobují, resp. jejich zákaz, jsou přitom také předmětem mnoha mezinárodních ujednání. Ani v tomto případě ale zřejmě neexistuje způsob, jakým efektivně vymáhat jejich dodržování.

Na příkladu Saúdské Arábie sice můžeme někdy vidět snahu jejích mezinárodních obchodních partnerů protlačit si do podmínek uzavření obchodu také změnu v oblasti lidských práv, případně udílení sankcí za jejich porušování, ale např. právě ve zmiňované kauze Džamála Chášukdzího se díky prohlášením amerického prezidenta Trumpa ukázalo, že peníze jsou mnohdy mocnější a důležitější, než základní práva a svobody člověka. Takový postoj považuji za naprosto nepřijatelný.

Média by měla být zdrojem objektivních informací, ale také nabízet pluralitní názory, nikoli sloužit jako nástroj účelové propagandy v rukách vládnoucí síly. Stejně jako Džamál Chášukdzí a další (nejen) novináři, i já jsem viděla v událostech Arabského jara naději na změnu a uvolnění mnoha státních režimů, nejen co se médií týče. Realitou je ovšem určité zklamání, protože v mnoha blízkovýchodních zemích je současná situace naopak výrazně horší, než byla před revolučním rokem 2011.

Vysoká informovanost a mediální gramotnost obyvatelstva je podle mého názoru velkou hybnou silou na cestě ke změně autoritativních režimů v demokracii. Pokládám za důležité, aby se lidé naučili kriticky posuzovat zprávy, které jim média předkládají, dokázali odhalit manipulace vlády a falešné zprávy, a osvojili si dovednost ověřovat si informace z více zdrojů. Změna tedy musí přijít jak shora (úprava legislativy, odstoupení od represí, uvolnění režimu), ale také zdola od běžných občanů. Jedině dostatečně informovaný člověk je schopen rozhodovat se odpovědně a nepodléhat manipulacím. A odpovědné rozhodování se je základem k pozitivní změně.

Nezbývá než doufat, že lidé na Blízkém východě i jinde v budoucnu nerezignují, nepoleví ve svém úsilí o nápravu situace a postupnými kroky dosáhnou svobody, i když se to jeví zatím jako vyhlídka do daleké budoucnosti.

„Je-li ztracena svoboda projevu, tak hloupí a mlčící mohou být vedeni jako ovce na porážku.“

George Washington

Seznam použitých zdrojů

2020 World Press Freedom Index, *Reporters without borders* [online]. [cit. 2020-05-12].

Dostupné z: <https://rsf.org/en/ranking>

About IMS, *International Media Support* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://www.mediasupport.org/about/>

African Charter on Human and Peoples' Rights, *African Commission on Human and People's Rights* [online]. Dostupné z: <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49>

Arab Charter on Human Rights, *League of Arab States* [online]. Dostupné z:

<https://www.refworld.org/docid/3ae6b38540.html>

Cairo Declaration on Human Rights in Islam [online]. Dostupné z:

<https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/Human-Rights/cairo.pdf>

Council of Europe: *Human rights and a changing media landscape*. Council of Europe, 2011. ISBN: 978-92-871-7198-6.

Council of Europe: *Journalism at risk: Threats, challenges and perspectives*. Council of Europe, 2015. ISBN: 978-92-871-8120-6.

Czech Republic, *Reporters without borders* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://rsf.org/en/czech-republic>

Členské státy, *United Nations* [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z:

<https://www.osn.cz/osn/clenstvi/>

Following three decades of isolation, Morocco rejoins African Union, *Interantional Justice Resource Center* [online]. 6. 2. 2017 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z:

<https://ijrcenter.org/2017/02/06/following-three-decades-of-isolation-morocco-rejoins-african-union/>

GEBELT, Jiří a kolektiv: *Ve stínu islámu: Menšinová náboženství na Blízkém východě*. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN: 978-80-7429-843-1.

Hnutí, *Amnesty International* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://www.amnesty.cz/hnuti>

International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations, Human Rights – Office of the High Commissioner* [online]. Dostupné z:

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

International Covenant on Civil and Political Rights, *United Nations Treaty Collection* [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&clang=en

JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ: *Masová média*. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN: 978-80-7367-466-3.

Joint Declaration on crimes against Freedom of Expression, *UN, OSCE, OAS, ACHPR* [online]. Dostupné z: <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/91595?download=true>

KROPÁČEK, Luboš: *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN: 80-7021-821-5.

Our Activities, *Reporters without borders*. [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://rsf.org/en/our-activities>

Partners for Co-operation, *OSCE* [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z:

<https://www.osce.org/partners-for-cooperation>

Presentation, *Reporters without borders* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://rsf.org/en/presentation>

Publications, *International Media Support*. [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://www.mediasupport.org/publications/?region=9>

Safety of journalists, *International Media Support* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://www.mediasupport.org/what-we-do/safety-for-journalists/>

Svoboda slova podle pozorovatelů v Evropě ustupuje, nejhůř je na Balkáně, *iDnes.cz* [online].

21. 6. 2019 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/svoboda-slova-balkan.A190621_085420_mediahub_jpl

The Question of Palestine and the General Assembly, *United Nation* [online]. [cit. 2020-03-

12]. Dostupné z: <https://www.un.org/unispal/data-collection/general-assembly/>

Universal Declaration of Human Rights [online]. Dostupné z:

<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

What we do, *Amnesty International* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://www.amnesty.org/en/what-we-do/>

What We Do, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://cpj.org/about/>

Who we are, *Amnesty International* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z:

<https://www.amnesty.org/en/who-we-are/>

Svoboda tisku v Turecku

5187 Press Law, *Laws Turkey* [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z:

<http://www.lawsturkey.com/law/press-law-5187>

BEISER, Elana: Turkey's crackdown propels number of journalists in jail worldwide to record high, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z:

<https://cpj.org/reports/2016/12/journalists-jailed-record-high-turkey-crackdown.php>

Committee to Protect Journalists: *Turkey's Press Freedom Crisis*. New York: Committee to Protect Journalists, 2012. Dostupné z: <https://cpj.org/reports/turkey2012-english.pdf>

Turkey: Journalism is not a crime, *Amnesty International* [online]. [cit. 2019-03-30].

Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2017/02/free-turkey-media/>

Turkey's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com* [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://fanack.com/turkey/society-media-culture/media/#expression>

Turkey, *Reporters without borders* [online]. 19. 6. 2017 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z:

<https://rsf.org/en/turkey>

Mehmet Baransu – Sledgehammer Plot

236 acquitted in Balyoz coup case, *Hurriyet Daily News* [online]. 31. 3. 2015 [cit. 2018-12-

14]. Dostupné z: <http://www.hurriyetdailynews.com/236-acquitted-in-balyoz-coup-case-80408>

BAYDAR, Yavuz: Erdogan has all but destroyed Turkish journalism, *The Guardian* [online]. 20. 3. 2015 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/mar/20/recep-tayyip-erdogan-destroyed-turkish-journalism>

ÇETİN, Yakup: One year on, jailed journalist Baransu still waiting to be indicted, *Today's Zaman* [online]. 2. 3. 2016 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20160303013949/http://www.todayszaman.com/national_one-year-on-jailed-journalist-baransu-still-waiting-to-be-indicted_413808.html

Factbox: What was Turkey's 'Sledgehammer' trial?, *Reuters* [online]. 9. 10. 2013 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-coup-verdict-factbox-idUSBRE9980O220131009>

GREENSLADE, Roy: Turkish journalist arrested over military coup scoop he wrote in 2010, *The Guardian* [online]. 5. 3. 2015 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2015/mar/05/turkish-journalist-arrested-over-military-coup-scoop-he-wrote-in-2010>

HEAD, Jonathan: Turkey tries army officers over Sledgehammer 'plot', *BBC News* [online]. 16. 12. 2010 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-12006352>

Journalist Mehmet Baransu remains arrested following court hearing, *Turkey Purge* [online]. 4. 12. 2017 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://turkeypurge.com/journalist-mehmet-baransu-remains-arrested-following-court-hearing>

TOKSABAY, Ece: Turkish court sentences 322 military officers to jail, *Reuters* [online]. 21. 9. 2012 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-military-trial-verdict/turkish-court-sentences-322-military-officers-to-jail-idUSBRE88K0Y220120921>

Turkey convicts 322 military officers in coup plot, *France 24* [online]. 22. 9. 2012 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/20120922-turkey-court-sentences-322-military-officers-prison-over-2003-coup-plot-erdogan>

Turkey indicts 196 people over alleged coup plot, *The Guardian* [online]. 19. 7. 2010 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2010/jul/19/turkey-coup-plot-196-indicted>

Turkey: Journalist Mehmet Baransu must be released, *PEN International* [online]. 6. 3. 2015 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://pen-international.org/news/turkey-journalist-mehmet-baransu-must-be-released>

Turkey's 'sledgehammer plot', *Al-Jazeera* [online]. 26. 2. 2010 [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/focus/2010/02/201022516176575355.html>

Turkish court rules to keep jailed journalist Baransu in prison again, *Stockholm Center for Freedom* [online]. 1. 2. 2018 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://stockholmcf.org/turkish-court-rules-to-keep-jailed-journalist-baransu-in-prison-again/>

Turkish journalist charged over secret documents from Sledgehammer case, *Committee to Protect Journalists* [online]. 4. 3. 2015 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://cpj.org/2015/03/turkish-journalist-charged-with-obtaining-secret-d.php>

Can Dündar a Erdem Gül – Odhalení utajeného transportu zbraní do Sýrie

Can Dündar announces he is stepping down as editor of Turkish paper, *The Guardian* [online]. 15. 8. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/15/turkey-can-dundar-stepping-down-editor-opposition-paper-cumhuriyet>

Can Dündar's bilingual news platform 'Özgürüz' blocked in Turkey, *Deutsche Welle* [online]. 27. 1. 2017 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/can-d%C3%BCndars-bilingual-news-platform-%C3%B6zg%C3%BCr%C3%BCz-blocked-in-turkey/a-37299338>

Can Dündar, Turkey, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://cpj.org/awards/2016/can-dundar-turkey.php>

COŞKUN, Canan: Erdem Gül acquitted, *Comhuriyet* [online]. 16. 7. 2018 [cit. 2018-12-05].

Dostupné z:

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/english/1028477/Erdem_Gul_acquitted.html

Cumhuriyet daily's Can Dündar and Erdem Gül arrested for unlawful publications in MİT trucks case, *Daily Sabah* [online]. 26. 11. 2015 [cit. 2018-12-04]. Dostupné z:

<https://www.dailysabah.com/investigations/2015/11/26/cumhuriyet-dailys-can-dundar-and-erdem-gul-arrested-for-unlawful-publications-in-mit-trucks-case>

Dündar and Gül receive jail terms as Turkey moves closer to criminalizing journalism, *Reporters without borders* [online]. 6. 5. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z:

<https://rsf.org/en/news/dundar-and-gul-receive-jail-terms-turkey-moves-closer-criminalizing-journalism>

EFJ-IFJ urge Turkey to immediately release Can Dündar and Erdem Gül, *European Federation of Journalists* [online]. 27. 11. 2015 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z:

<https://europeanjournalists.org/blog/2015/11/27/efj-ifj-urge-turkey-to-immediately-release-can-dundar-and-erdem-gul/>

Exiled Turkish journalist threatened with Interpol red notice, *Reporters without borders* [online]. 29. 9. 2017 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/news/exiled-turkish-journalist-threatened-interpol-red-notice>

Former Cumhuriyet editor Dündar says wife banned from leaving Turkey, *Hürriyet Daily News* [online]. 3. 9. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z:

<http://www.hurriyetdailynews.com/former-cumhuriyet-editor-dundar-says-wife-banned-from-leaving-turkey--103543>

Freed journalist Dündar calls his release a defeat for Erdoğan as he faces another probe, *Today's Zaman* [online]. 2. 3. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20160303013935/http://www.todayszaman.com/national_freed-

[journalist-dundar-calls-his-release-a-defeat-for-erdogan-as-he-faces-another-probe_413776.html](http://www.bbc.com/news/world-europe-40699368)

GIRIT, Selin: Turkey's Cumhuriyet journalists in terrorism trial, *BBC News* [online]. 24. 7. 2017 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-40699368>

HESLOP, Andrew: Golden Pen of Freedom Awarded to Turkish Journalist Can Dündar, *World Association of Newspapers and News Publishers* [online]. 5. 6. 2017 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <http://www.wan-iffra.org/articles/2017/06/05/golden-pen-of-freedom-awarded-to-turkish-journalist-can-duendar>

Journalist Erdem Gül acquitted of 'publishing state secrets' in MIT trucks case, *Hürriyet Daily News* [online]. 16. 7. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://www.hurriyetdailynews.com/journalist-erdem-gul-acquitted-of-publishing-state-secrets-in-mit-trucks-case-134616>

LETSCH, Constanze: Turkish journalists face secret trial for revealing arms deliveries to Syria, *The Guardian* [online]. 25. 3. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/25/turkish-journalists-can-dundar-erdem-gul-secret-trial-revealing-arms-deliveries-syria>

President Erdogan: Free Cumhuriyet's editors and all other detained journalists, *Index of Censorship* [online]. 1. 12. 2015 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.indexoncensorship.org/2015/12/president-erdogan-free-cumhuriyets-editors-and-all-other-detained-journalists/>

SANDERSON, Sertan: Turkish-German news website launched in Germany with Can Dündar, *Deutsche Welle* [online]. 24. 1. 2017 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/turkish-german-news-website-launched-in-germany-with-can-d%C3%BCndar/a-37251988>

Solidarity Watch for Gül, Dündar Before Silivri Prison, *Bianet* [online]. 3. 12. 2015 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://bianet.org/english/human-rights/169853-solidarity-watch-for-gul-dundar-before-silivri-prison>

The Case of Can Dündar and Erdem Gül, *Global Freedom of Expression, Columbia University* [online]. [cit. 2018-12-04]. Dostupné z: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/case-journalists-can-dundar-erdem-gul/>

TRIMBORN, Michelle: Dündar and Gül receive Prize for the Freedom and Future of the Media, *European Centre for Press and Media Freedom* [online]. 27. 6. 2016 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://www.ecpmf.eu/news/awards/duendar-and-guel-receive-prize-for-the-freedom-and-future-of-the-media>

Turkey arrests two Cumhuriyet journalists over weapons claims, *Committee to Protect Journalists* [online]. 1. 12. 2015 [cit. 2018-12-04]. Dostupné z: <https://cpj.org/2015/12/turkey-arrests-two-cumhuriyet-journalists-over-wea.php>

Turkey court jails gunman after attack on opposition journalist, *RTL Today* [online]. 2. 10. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://today.rtl.lu/news/world/1246813.html>

Turkey issues new arrest warrant for Can Dündar, asks Interpol to do same, *Committee to Protect Journalists* [online]. 2. 4. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://cpj.org/2018/04/turkey-issues-new-arrest-warrant-for-can-dundar-as.php>

Turkey: Jail terms for 14 Cumhuriyet journalists, administrators, *Reporters without borders* [online]. 26. 4. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/news/turkey-jail-terms-14-cumhuriyet-journalists-administrators>

Turkey: Release detained journalists, *Amnesty International* [online]. 17. 12. 2015 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/3102/2015/en/>

Turkey's top court says journalist should get stiffer sentence, *Reuters* [online]. 9. 3. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-court-journalist/turkeys-top-court-says-journalist-should-get-stiffer-sentence-idUSKCN1GL24M>

Turkish journalists charged over claim that secret services armed Syrian rebels, *The Guardian* [online]. 27. 11. 2015 [cit. 2018-12-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/27/turkish-journalists-charged-over-claim-that-secret-services-armed-syrian-rebels>

Turkish journalist Erdem Gül acquitted in espionage case, *Daily Sabah* [online]. 16. 7. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.dailysabah.com/investigations/2018/07/16/turkish-journalist-erdem-gul-acquitted-in-espionage-case>

Turkish journalists released from jail after court rules press freedom violated, *The Guardian* [online]. 26. 2. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/26/turkish-journalists-released-jail-court-rules-press-freedom-violated- Dundar>

Turkish prosecutor seeks red notice request for journalist Can Dündar, *Stockholm center for freedom* [online]. 28. 9. 2017 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://stockholmcf.org/turkish-prosecutor-seeks-red-notice-request-for-journalist-can-dundar/>

Wife of exiled journalist Dündar says, "enough is enough", *Ahval News* [online]. 11. 2. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://ahvalnews.com/can-dundar/wife-exiled-journalist-dundar-says-enough-enough>

YEGINSU, Ceylan: Thousands Protest Arrest of 2 Turkish Journalists on Spying Charges, *The New York Times* [online]. 27. 11. 2015 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2015/11/28/world/europe/thousands-protest-arrest-of-2-turkish-journalists-on-spying-charges.html>

YEGINSU, Ceylan: Turkey Sentences 2 Journalists Who Reported on Arms Shipments to Syrian Rebels, *The New York Times* [online]. 6. 5. 2016 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/05/07/world/europe/turkey-sentences-2-journalists-who-reported-on-arms-shipments-to-syrian-rebels.html>

Pelin Ünker – Kauza Paradise Papers

BIA News Desk: Paradise Papers Case Against Journalist Ünker Dismissed Due to Statute of Limitations, *Bianet* [online]. 28. 3. 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: http://bianet.org/english/freedom-of-expression/206860-paradise-papers-case-against-journalist-unker-dismissed-due-to-statute-of-limitations?bia_source=rss

BORGER, Julian: Journalist Pelin Ünker sentenced to jail in Turkey over Paradise Papers investigation, *The Guardian* [online]. 9. 1. 2019 [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2019/jan/09/journalist-pelin-unker-sentenced-to-jail-in-turkey-over-paradise-papers-investigation>

CONNOR, Richard: Turkey court hands jail term to DW reporter Pelin Ünker, *Deutsche Welle* [online]. 9. 1. 2019 [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/turkish-court-hands-jail-term-to-dw-reporter-pelin-unker/a-47003273>

GAMPERL, Elisabeth, Katrin LANGHANS, Mauritius MUCH, Hannes MUNZINGER, Frederik OBERMAIER, Bastian OBERMAYER, Nicolas RICHTER, Ralf WIEGAND, Vanessa WORMER a Tobias ZICK: Das sind die Paradise Papers, *Süddeutsche Zeitung* [online]. [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://projekte.sueddeutsche.de/paradisepapers/politik/das-ist-das-leak-e229478/>

HOPKINS, Nick, Helena BENGTTSSON: What are the Paradise Papers and what do they tell us?, *The Guardian* [online]. 5. 11. 2017 [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/05/what-are-the-paradise-papers-and-what-do-they-tell-us>

Media Partners, *International Consortium of Investigative Journalists* [online]. [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/pages/paradise-papers-media-partners/>

Nový únik dat z daňových rájů: Paradise Papers zmiňují i majetek britské královny, *ČT24* [online]. 6. 11. 2017 [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2294878-novy-unik-dat-z-danovych-raju-paradise-papers-zminuji-i-majetek-britske-kralovny>

Paradise Papers: Your guide to four years of offshore revelations, *BBC News* [online]. 5. 11. 2017 [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20171107042727/http://www.bbc.com/news/business-41877932>

SHIEL, Fergus: Turkish Journalist Sentenced to Prison Over Paradise Papers' Investigation, *International Consortium of Investigative Journalists* [online]. [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/turkish-journalist-sentenced-to-prison-over-paradise-papers-investigation/>

Turkish ministers exposed in Paradise Papers sue journalist, newspaper, *Ahval News* [online]. 17. 7. 2018 [cit. 2019-01-12]. Dostupné z: <https://ahvalnews.com/paradise-papers/turkish-ministers-exposed-paradise-papers-sue-journalist-newspaper>

Svoboda tisku v Egyptě

7 Journalists Killed in Egypt in 2013, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: https://cpj.org/data/killed/2013/egypt?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&cc_fips%5B%5D=EG&start_year=2013&end_year=2013&group_by=location

Egypt's Constitution of 2014, *Constitute Project* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2014?lang=en

Egypt's Media Landscape: An overview, *Fanack.com* [online]. 28. 12. 2016 [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://fanack.com/egypt/society-media-culture/egypt-media/#radio>

Egypt, *Reporters without borders* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/egypt>

Egypt targets social media with new law, *Reuters* [online]. 17. 7. 2018 [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-egypt-politics/egypt-targets-social-media-with-new-law-idUSKBN1K722C>

el-DABH, Basil: Egypt's Media Crackdown and the New Constitution, *The Tahrir Institute for Middle East Policy* [online]. 24. 1. 2014 [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://timep.org/commentary/analysis/media-crackdown/>

MAGDY, Samy: Egypt says it fights fake news, critics see new crackdown, *Associated Press News* [online]. 17. 8. 2018 [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://apnews.com/5b17cf57b4384f559a3035a167f8e211>

TIMEP Brief: Press Freedom in Egypt, *The Tahrir Institute for Middle East Policy* [online]. 15. 11. 2018 [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://timep.org/reports-briefings/timep-briefs/timep-brief-press-freedom-in-egypt/>

Mahmúd Abú Zajd – Zachycení protestů v Egyptě r. 2013

All According to Plan: The Rab'a Massacre and Mass Killings of Protesters in Egypt, *Human Rights Watch* [online]. 12. 8. 2014 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2014/08/12/all-according-plan/raba-massacre-and-mass-killings-protesters-egypt>

Armed assailants kill 2 policemen in Cairo, *Ahram online* [online]. 15. 8. 2013 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/79157/Egypt/Politics-/Armed-assailants-kill--policemen-in-Cairo.aspx>

Egyptský fotoreportér Mahmúd Abú Zeid alias Shawkan je konečně volný, *Amnesty International* [online]. 5. 3. 2019 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/4455/egyptsky-fotoreporter-mahmud-abu-zeid-alias-shawkan-je-konecne-volny>

HAMRA, Khalil: Egypt: Středeční masakr má přes 600 obětí, bratrstvo se ale nevzdává, *ČT 24* [online]. 15. 8. 2013 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1080927-egypt-stredecni-masakr-ma-pres-600-obeti-bratrstvo-se-ale-nevzdava>

International Press Freedom Awards: Mahmoud Abou Zeid, Egypt, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://cpj.org/awards/2016/mahmoud-abou-zeid-egypt.php>

Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/mahmoud-abou-zeid-shawkan/>

Mahmoud Abou Zeid (Shawkan), *Human Rights Commission* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://humanrightscommission.house.gov/defending-freedom-project/prisoners-by-country/Egypt/Mahmoud-Abou-Zeid>

MANSOUR, Sherif: In Egypt, 'freedom' ends daily at 6pm for Shawkan and Abdelfattah, *Committee to Protect Journalists* [online]. 2. 4. 2019 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://cpj.org/blog/2019/04/egypt-shawkan-abdelfattah-release-custody.php>

MOHSEN, Manar: Health Ministry raises death toll of Wednesday's clashes to 638, *Daily News Egypt* [online]. 16. 8. 2013 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z:

<https://www.dailynewssegypt.com/2013/08/16/health-ministry-raises-death-toll-of-wednesdays-clashes-to-638/>

MURRAY, Warren, Mike TICHER, Shiv MALIK, Adam GABBATT a Oliver LAUGHLAND: Egyptian military government declares month-long emergency - as it happened, *The Guardian* [online]. 14. 8. 2013 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/14/egypt-clear-cairo-sitins-live>

SHAWKAN: The walls of my life [online]. 5. 3. 2015 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://cpj.org/blog/Shawkan.Egypt.Letter.The.Walls.of.my.life.pdf>

Shawkan: Ve vězení za focení, *Amnesty International* [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/pripad/egypt-shawkan>

Mahmúd Hussajn

Al Jazeera condemns arrest of its journalist in Egypt, *Al-Jazeera* [online]. 26. 12. 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2016/12/al-jazeera-condemns-arrest-journalist-egypt-161225195713187.html>

Al-Jazeera producer arrested in Egypt for 'broadcasting false news': Interior ministry, *Ahram Online* [online]. 25. 12. 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/253842/Egypt/Politics-/AlJazeera-producer-arrested-in-Egypt-for-broadcast.aspx>

Al Jazeera reporter spends 100th day in Egyptian jail, *Al-Jazeera* [online]. 30. 3. 2017 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/03/al-jazeera-reporter-spends-100th-day-egyptian-jail-170330094001659.html>

ALSHARIF, Asma: Egypt confirms Al Jazeera producer's arrest for 'provoking sedition', *Reuters* [online]. 25. 12. 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-egypt-qatar-jazeera-idUSKBN14E0BR>

Egypt: Al Jazeera's Mahmoud Hussein returned to Tora prison, *Al-Jazeera* [online]. 28. 5. 2019 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/egypt-al-jazeera-mahmoud-hussein-returned-tora-prison-190528173949216.html>

Egypt arrests Al Jazeera news producer during vacation, *Al-Jazeera* [online]. 23. 12. 2016 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2016/12/egypt-arrests-al-jazeera-news-producer-vacation-161223171209633.html>

EL-DÍN, El-Sayed Gamal: Cairo court releases Al-Jazeera correspondent Mahmoud Hussein under precautionary measures, *Ahram Online* [online]. 23. 5. 2019 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/335109/Egypt/Politics-/Cairo-court-releases-AlJazeera-correspondent-Mahmo.aspx>

FreeMahmoudHussein.com [online]. Dostupné z: <https://www.freemahmoudhussein.com/#petition>

Groups call for release of Al Jazeera's Mahmoud Hussein, *Al-Jazeera* [online]. 4. 1. 2017 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/01/groups-call-release-al-jazeera-mahmoud-hussein-170104144554342.html>

Mahmoud Hussein Gomaa, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/mahmoud-hussein-gomaa/index.php>

Timeline: Mahmoud Hussein's 400 days in Egyptian prison, *Al-Jazeera* [online]. 24. 1. 2018 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/12/timeline-year-mahmoud-hussein-detention-171220045924868.html>

UN: Egypt's imprisonment of Mahmoud Hussein 'arbitrary', *Al-Jazeera* [online]. 3. 2. 2018 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/egypt-imprisonment-mahmoud-hussein-arbitrary-180203070002530.html>

YOUNES, Ali: Al Jazeera slams Egypt's treatment of Mahmoud Hussein, *Al-Jazeera* [online]. 24. 4. 2017 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/08/al-jazeera-slams-egypt-treatment-mahmoud-hussein-170824094004343.html>

Egyptian Journalists Syndicate

Egypt: Head of press syndicate detained in unprecedented crackdown on media freedom, *Amnesty International* [online]. 30. 5. 2016 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/05/egypt-head-of-press-syndicate-detained-in-unprecedented-crackdown-on-media-freedom/>

Egypt's Press Syndicate under fire, *Al-Jazeera* [online]. 28. 11. 2016 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/programmes/listeningpost/2016/11/egypt-press-syndicate-fire-161127092256802.html>

FINNAN, Daniel: Egypt's media crackdown: targeting of journalists union and continued detention of reporter, *RFI* [online]. 29. 11. 2016 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <http://www.rfi.fr/en/africa/20161126-egyptian-media-crackdown>

In support of the Journalists Syndicate, in defense of our profession, *Mada Masr* [online]. 4. 5. 2016 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://madasr.com/en/2016/05/04/feature/politics/in-support-of-the-journalists-syndicate-in-defense-of-our-profession/>

Journalists Syndicate head, board members referred to trial for 'harboring fugitives', *Mada Masr* [online]. 30. 5. 2016 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://madasr.com/en/2016/05/30/news/u/journalists-syndicate-head-board-members-referred-to-trial-for-harboring-fugitives/>

KASSAB, Beesan: Timeline: The Journalists Syndicate and the state, an ongoing battle, *Mada Masr* [online]. 24. 11. 2016 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z:

<https://madamasr.com/en/2016/11/24/feature/politics/timeline-the-journalists-syndicate-and-the-state-an-ongoing-battle/>

Leaders of Egypt's Journalists Syndicate sentenced to 2 years in jail, *Committee to Protect Journalists* [online]. 19. 11. 2016 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://cpj.org/2016/11/leaders-of-egypts-journalists-syndicate-sentenced.php>

MANSOUR, Sherif: Egyptian government clash with Journalists Syndicate marks turning point in censorship fight, *Committee to Protect Journalists* [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://cpj.org/blog/2016/05/egyptian-government-clash-with-journalists-syndica.php>

Relieve: Egyptian journalists to consider strike if interior minister is not sacked, *Ahram Online* [online]. 4. 5. 2016 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/207047/Egypt/Politics-/LIVE-COVERAGE-Egyptian-journalists-protest-stormin.aspx>

Svoboda tisku v Saúdské Arábii

10 Most Censored Countries, *Committee to Protect Journalists* [online]. 10. 9. 2019 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://cpj.org/reports/2019/09/10-most-censored-eritrea-north-korea-turkmenistan-journalist.php#4>

Basic Law of Governance, *The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia* [online]. [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://www.saudiembassy.net/basic-law-governance#Chapter%20Five:%20Rights%20and%20Duties>

China, Turkey, Saudi Arabia, Egypt are world's worst jailers of journalists, *Committee to Protect Journalists* [online]. 11. 12. 2019 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://cpj.org/x/802a>

Law of Terrorism Crimes and Financing, *Saudi Arabian Monetary Authority* [online]. [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <http://www.sama.gov.sa/en->

[US/AntiMoney/AntiDocuments/Law%20of%20Terrorism%20Crimes%20and%20Financing.pdf](#)

New Saudi Law Threatens Critics with „Terrorism“ Charges, *Freedom House* [online]. 3. 2. 2014 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20140407030229/https://freedomhouse.org/article/new-saudi-law-threatens-critics-terrorism-charges>

Saudi Arabia: Muzzling Critical Voices, *Amnesty International* [online]. [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2020/02/saudi-arabia-specialized-criminal-court/>

Saudi Arabia: New terrorism law is latest tool to crush peaceful expression, *Amnesty International* [online]. 3. 2. 2014 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z:

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/02/saudi-arabia-new-terrorism-law-one-more-tool-crush-peaceful-protest/>

Saudi's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com* [online]. 10. 9. 2019 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://fanack.com/saudi-arabia/society-media-culture/saudi-media/#Newspapers>

Law of Printing and Publication, *The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia* [online]. 28. 10. 2003 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://www.saudiembassy.net/law-printing-and-publication#Local%20Journalism>

Vražda Džámala Chášukdžiho

15 member Saudis 'intel squad' sent to target WP's Khashoggi identified, *Daily Sabah* [online]. 10. 10. 2018 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z:

<https://www.dailysabah.com/investigations/2018/10/10/15-member-saudi-intel-squad-sent-to-target-wps-khashoggi-identified>

A statement by the Public Prosecutor, *Saudi Press Agency* [online]. 15. 11. 2018 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.spa.gov.sa/viewstory.php?lang=en&newsid=1841684>

BACON, John: Trump cites 'deception ... and lies' but still defends Saudi prince over Jamal Khashoggi's death, *USA Today* [online]. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2018/10/21/jamal-khashoggi-death-donald-trump-cites-lies-but-defends-saudis/1719586002/>

BORGER, Julian, Martin CHULOV a Patrick WINTOUR: Trump announces Jamal Khashoggi investigation but says he won't halt Saudi arms sales, *The Guardian* [online]. 11. 10. 2018 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/11/jamal-khashoggi-saudi-arabia-under-pressure-from-trump-administration>

Death sentence for five, jail terms for three in Khashoggi murder trial, *Arab News* [online]. 23. 12. 2019 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/1602911/saudi-arabia>

Friends of Saudi dissident worried by absence at Istanbul consulate, *Reuters* [online]. 3. 10. 2018 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/saudi-politics-dissident/friends-of-saudi-dissident-worried-by-absence-at-istanbul-consulate-idUSL8N1WI64L>

HARRIS, Shane, Greg MILLER a Josh DAWSEY: CIA concludes Saudi crown prince ordered Jamal Khashoggi's assassination, *The Washington Post* [online]. 16. 11. 2018 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/cia-concludes-saudi-crown-prince-ordered-jamal-khashoggis-assassination/2018/11/16/98c89fe6-e9b2-11e8-a939-9469f1166f9d_story.html?utm_term=.51192b63f02c

HARRIS, Shane, Souad MEKHENNET, John HUDSON a Anne GEARAN: Turks tell U.S. officials they have audio and video recordings that support conclusion Khashoggi was koled, *The Washington Post*. [online]. 11. 10. 2018 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/turks-tell-us-officials-they-have-audio-and-video-recordings-that-support-conclusion-khashoggi-was-killed/2018/10/11/119a119e-cd88-11e8-920f-dd52e1ae4570_story.html?utm_term=.3fa66b5f8de2

HUBBARD, Ben: Saudi Arabia Says Jamal Khashoggi Is Dead, *The New York Times* [online]. 19. 10. 2018 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/10/19/world/middleeast/jamal-khashoggi-dead-saudi-arabia.html>

Human Rights Council: Annex to the Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Investigation into the unlawful death of Mr. Jamal Khashoggi . Human Right Council, 19. 6. 2019.

Jamal Khashoggi: All you need to know about Saudi journalist's death, *BBC News* [online]. 19. 6. 2019 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-45812399>

Jamal Khashoggi: A Profile, *Voice of America News* [online]. 11. 10. 2018 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.voanews.com/middle-east/jamal-khashoggi-profile>

KHASHOGGI, Jamal: Saudi Arabia's crown prince is acting like Putin, *The Washington Post* [online]. 6. 11. 2017 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2017/11/05/saudi-arabias-crown-prince-is-acting-like-putin/>

KHASHOGGI, Jamal: Saudi Arabia is creating a total mess in Lebanon, *The Washington Post* [online]. 13. 11. 2017 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2017/11/13/saudi-arabia-is-creating-a-total-mess-in-lebanon/>

KHASHOGGI, Jamal: Saudi Arabia wasn't always this repressive. Now it's unbearable, *The Washington Post* [online]. 18. 9. 2017 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2017/09/18/saudi-arabia-wasnt-always-this-repressive-now-its-unbearable/?noredirect=on>

KHASHOGGI, Jamal: What Saudi Arabia's crown prince can learn from Queen Elizabeth II, *The Washington Post* [online]. 28. 2. 2018 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2018/02/28/what-saudi-arabias-crown-prince-can-learn-from-queen-elizabeth-ii/>

KHASHOGGI, Jamal: What the Arab world needs most is free expression, *The Washington Post* [online]. 18. 10. 2018 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/jamal-khashoggi-what-the-arab-world-needs-most-is-free-expression/2018/10/17/adfc8c44-d21d-11e8-8c22-fa2ef74bd6d6_story.html

LANDLER, Mark, Eric SCHMITT: Trump, Breaking With U.S. Intelligence, Appears to Accept Saudi Explanation of Journalist's Death, *The New York Times* [online]. 19. 10. 2018 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/10/19/us/politics/trump-saudi-arabia-journalist-khashoggi.html>

LAW, Bill: I know Jamal Khashoggi personally and I fear for his safety, *Al-Jazeera* [online]. 4. 10. 2018 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/fear-jamal-khashoggi-181004080147143.html>

McKERNAN, Bethan: Jamal Khashoggi: Erdoğan rejects Saudi account of killing, *The Guardian* [online]. 23. 10. 2018 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/23/turkish-president-erdogan-rejects-saudi-account-of-khashoggi-killing>

McKERNAN, Bethan: Turkey charges 20 Saudis over Jamal Khashoggi murder, *The Guardian* [online]. 25. 3. 2020 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/25/turkey-charges-20-saudis-over-jamal-khashoggi>

Mohammad Mosaed, *Committee to Protect Journalists* [online]. 22. 11. 20219 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/mohammad-mosaed/index.php>

O'DONNELL, Norah: Mohammad bin Salman denies ordering Khashoggi murder, but says he takes responsibility for it, *CBS News* [online]. 29. 9. 2019 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.cbsnews.com/news/mohammad-bin-salman-denies-ordering-khashoggi-murder-but-says-he-takes-responsibility-for-it-60-minutes-2019-09-29/>

Public Prosecution seeks death penalty for 5 as trial for 11 accused in Khashoggi killing begins, *Saudi Gazette* [online]. 3. 1. 2019 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: <https://saudigazette.com.sa/article/551580/SAUDI-ARABIA/Public-Prosecution-seeks-death-penalty-for-5-as-trial-for-11-accused-in-Khashoggi-killing-begins>

Saudi Consulate in Istanbul says looking into journalist's disappearance, *Arab News* [online]. 4. 10. 2018 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/1382246/saudi-arabia>

SIMSEK, Abdurrahman, Nazif KARAMAN: Saudi hit squad's gruesome conversations during Khashoggi's murder revealed, *Daily Sabah* [online]. 9. 9. 2019 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: <https://www.dailysabah.com/investigations/2019/09/09/saudi-hit-squads-gruesome-conversations-during-khashoggis-murder-revealed>

Turkey says journalist Khashoggi still in Saudi consulate in Istanbul, *Reuters* [online]. 3. 10. 2018 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-saudi-politics-dissident-turkey-journ/turkey-says-journalist-khashoggi-still-in-saudi-consulate-in-istanbul-idUSKCN1MD24K?il=0>

World reacts to Saudi confirmation of Jamal Khashoggi's killing, *Al-Jazeera* [online]. 20. 10. 2018 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2018/10/world-reacts-saudi-confirmation-jamal-khashoggi-killing-181020001510254.html>

Další případy útlaku novinářů na Blízkém východě

Abdel Hafez al-Houlani, *Committee to Protect Journalists* [online]. 21. 11. 2018 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/abdel-hafez-al-houlani-1/index.php>

Akram Raslan – Syria, *Cartooning for Peace* [online]. [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.cartooningforpeace.org/soutiens/akran-raslan/?lang=en>

Algerian authorities arrest freelance journalist Sofiane Merakchi, *Committee to Protect Journalists* [online]. 27. 9. 2019 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://cpj.org/2019/09/algerian-authorities-arrest-freelance-journalist-s.php>

Algeria's political police punishes another journalist, *The North Africa Journal* [online]. 5. 4. 2020 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <http://north-africa.com/2020/04/algerias-political-police-punishes-another-journalist/>

AL-HOULANI, Abdul Hafiz.: 20 Syrian refugee women aborted in Arsal due to polluted water, *Zaman al-Wasl* [online]. 18. 11. 2018 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://en.zamanalwsl.net/news/article/38779/>

AL-ZIKRI, Y.: Conflict Sensitive Journalism for Yemeni Journalists, *International Media Support* [online]. 09/2017 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.mediasupport.org/publication/conflict-sensitive-journalism-guide/>

Algeria jails journalist for 'concealment of equipment' during protests, *ar-Arabija al-Džadida* [online]. 5. 4. 2020 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2020/4/6/algeria-jails-journalist-for-concealment-of-equipment-during-protests>

AP Archive: Protests continue across Jordan over hiking fuel and gas prices, *YouTube.com* [online]. 31. 7. 2015 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bDsseROZ7ug>

Bahraini journalist Faisal Hayyat detained over tweet about religion, *Reporters without borders* [online]. 13. 10. 2016/30. 11. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/news/bahraini-journalist-faisal-hayyat-detained-over-tweet-about-religion>

BOSTOCK, B.: Iran arrested a journalist who criticised its response to the coronavirus outbreak, and forced him to delete his Twitter and Telegram, *Insider.com* [online]. 2. 4. 2020 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.insider.com/iran-arrests-journalist-covonavirus-criticism-questions-data-mohammad-mosaed-2020-4>

BOUALI, Chabane: Accusé d'avoir aidé Hichem Aboud à fuir : Le journaliste Abdessami Abdelhaï condamné à 3 ans de prison ferme, *Ameslay* [online]. 6. 2. 2020 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://ameslay.com/2020/02/accuse-davoir-aide-hichem-aboud-a-fuir-le-journaliste-abdessami-abdelhai-condamne-a-3-ans-de-prison-ferme/>

Des coups de boutoir estampillés : Made by un groupuscule de Thénardiens, *Athawra news* [online]. 24. 3. 2017 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <http://athawra-news-tunisie.blogspot.com/2017/03/athawra-news-face-la-traversee-du.html>

Freedom House: *Freedom in the World 2019*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2020. ISBN: 978-1-5381-3457-3.

Gaza police assault journalist Yasser Abu Athara while covering COVID-19 protest, *Committee to Protect Journalists* [online]. 20. 3. 2020 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://cpj.org/2020/03/gaza-police-assault-journalist-yasser-abu-athara-w.php>

GREENSLADE, Roy: Sports journalist jailed for three months in Bahrain over a tweet, *The Guardian* [online]. 30. 11. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2016/nov/30/sports-journalist-jailed-for-three-months-in-bahrain-over-a-tweet>

Hamid al-Mahdaoui, *Committee to Protect journalists* [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/hamid-al-mahdaoui/>

HANNA, Iman: Wartime heroes: Women in Taiz, *Egypt Today* [online]. 25. 12. 2018 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.egypttoday.com/Article/2/62530/Wartime-heroes-Women-in-Taiz>

Hassan Qambar, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/hassan-qambar-1/index.php>

Iraq's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com* [online]. 28. 3. 2017/27. 4. 2020 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://fanack.com/iraq/society-media-culture/iraq-media/>

Jailed Journalist Saeed Pourheydar Sewed His Mouth Shut, *Journalism in not a crime* [online]. 19. 4. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.journalismisnotacrime.com/en/news/1165/>

Jordanian journalist Hiba Abu Taha charged with slander over 2012 interview, *Committee to Protect Journalists* [online]. 19. 3. 2020 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://cpj.org/2020/03/jordanian-journalist-hiba-abu-taha-charged-with-sl.php>

Journalist held without trial in eastern city for 15 months, *Reporters without borders* [online]. 17. 11. 2014/20. 1. 2016 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/news/journalist-held-without-trial-eastern-city-15-months>

Kuwait: Blogger and a journalist sentenced, *PEN International* [online]. 30. 1. 2013 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.pen-international.org/news/kuwait-blogger-and-a-journalist-sentenced>

MIR, Joan Barata: *The New Tunisian Legislative Framework: A Focus on Press and Audiovisual Media*. Internews, 2012. Dostupné z: https://www.internews.org/sites/default/files/resources/Internews_TunisiaMediaLaw_2012-02.pdf

Mohamed Naem Haj Mansour, *Committee to Protect Journalists* [online]. 30. 1. 2013 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/mohamed-naem-haj-mansour/index.php>

Morocco lengthens jail term for Taoufik Bouachrine on appeal, *Al-Jazeera* [online]. 26. 10. 2019 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/morocco-lengthens-jail-term-taoufik-bouachrine-appeal-191026054624674.html>

MRIE, Loubna: Syria from revolution to civil war, *Commune* [online]. 19. 2. 2019 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://communemag.com/syria-from-revolution-to-civil-war/>

Police harass journalists covering Tunisia protests, *Reporters without borders* [online]. 7. 1. 2018 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/news/police-harass-journalists-covering-tunisia-protests>

Profiles in Persecution: Hasan Mohamed Qambar, *Americans for Democracy and Human Rights in Bahrain* [online]. 13. 7. 2018 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.adhrb.org/2018/07/profiles-in-persecution-hasan-mohamed-qambar/>

Roohollah Zam, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/roohollah-zam/index.php>

Ruhollah Zam: Iran 'arrests exiled journalist' for fanning unrest, *BBC News* [online]. 14. 10. 2019 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50045089>

Saeed Pourheydar, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/saeed-pourheydar/>

Syria blogger Tal al-Mallohi 'convicted of spying', *BBC News* [online]. 14. 2. 2011 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12460163>

Syria: Further Information: Student still in prison despite release order: Tal al-Mallohi, *Amnesty International* [online]. 23. 12. 2013 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/MDE24/064/2013/en/>

Tal al-Mallohi, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/tal-al-mallohi-1/index.php>

Taoufik Bouachrine, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/taoufik-bouachrine-1/index.php>

Thaer Al-Ali, *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://cpj.org/data/people/thaer-al-ali/>

Trial of Ruhollah Zam on 17 charges begins, *Iran International* [online]. 10. 2. 2020 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://iranintl.com/en/iran/trial-ruhollah-zam-17-charges-begins>

Tunisia's Constitution of 2014, *Constitute Project* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Tunisia_2014.pdf

Tunisia's Media Landscape: An Overview, *Fanack.com* [online]. 10. 6. 2016/19. 9. 2018 [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://fanack.com/tunisia/society-media-culture/tunisia-media/>

Well-known Syrian cartoonist died in detention after being tortured, *Reporters without borders* [online]. 22. 9. 2015/ 20. 1. 2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/news/well-known-syrian-cartoonist-died-detention-after-being-tortured>

Resumé

This thesis deals with the issue of free journalism in the Middle East, as well as with the issue of censorship and repression against journalists.

It provides information on international agreements on freedom of expression and on non-profit organizations focusing on human rights.

The main part of this thesis deals with individual cases in Turkey, Egypt and Saudi Arabia, which are considered the most repressive against the media. We can see here three different ways of oppressing journalists in these countries.

In Turkey, it is mainly changes in legislation that make it easier to accuse critics of the government.

In Egypt, journalists are often convicted on the basis of fabricated trials, with membership of the banned Muslim Brotherhood being a frequent accusation in this context.

Saudi Arabia, which does not have freedom of expression enshrined in legislation, does not hesitate to go even further, which was shown mainly by the murder of journalist Jamal Khashoggi.

The example of 20 other cases across the Middle East shows that the situation is similar in all these countries. The trend is the decline of freedom of expression and the arrest of journalists, who are often imprisoned in inhumane conditions and tortured.

However, the suppression of media freedom is not only a problem in the countries of the Middle East, but can be encountered around the world. If we compare the situation with Europe, for example, we will find many identical elements, especially in the Balkan countries.

Freedom of expression and an independent media are among the fundamental elements of democracy, so we can only hope that the situation in the Middle East will improve in the future and that people will achieve this freedom.